

**Az USA és a nemzetközi jog viszonya az amerikai
Legfelsőbb Bíróság döntésein keresztül**

**The relationship between the USA and
international law in the decisions of the US
Supreme Court**

Militár Zsófia Eszter

Szegedi Tudományegyetem Állam – és Jogtudományi Kar
jogász szak

Nemzetközi Jogi és Európa-jogi Tanszék

Konzulens: Prof. Dr. Blutman László, egyetemi tanár
Dr. Szalai Anikó, tanársegéd

SZEGED

2012.

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	2
I. NEMZETKÖZI SZOKÁSJOG	3
I.1. Tengerészeti jog, zsákmányjog	3
I.2. Az amerikai végrehajtó hatalom és a nemzetközi szokásjog közötti kapcsolat- Brown v. United States és Paquete Habana.....	5
I.3. Az „act of state” doktrína előtérbe helyezése a nemzetközi jogsértés ellenére	7
I.4. Az Alien Tort Statute és a hozzá kapcsolódó nemzetközi jogi jogviták	8
I.5. A halálbüntetés kérdései	11
II. NEMZETKÖZI SZERZŐDÉSEK	12
II.1 A Ware v. Hylton ügy és a nemzetközi szerződés szerepe a belső jogban	12
II.2. A 19-20. században hozott döntések jelentősége.....	14
II.2.1. A later-in-time szabály kialakulása.....	14
II.2.2. Nemzetközi szerződések értelmezése – deference doctrine, avagy a végrehajtó hatalom által adott értelmezéshez fordulás kötelezettsége.....	16
III. AZ USA ÉS A HUMANITÁRIUS JOG	19
III.1. A humanitárius jogról általában.....	19
III.2. A genfi jog és az Amerikai Egyesült Államok	20
III.2.1. A terrorizmus elleni küzdelem – „war on terror”	21
IV. A NEMZETKÖZI BÍRÓSÁG DÖNTÉSEINEK SZEREPE.....	25
IV.1. A Breard-ügy	26
IV.2. A LaGrand-ügy.....	28
IV.3. Az Avena-ügy.....	28
V. A NEMZETKÖZI JOG SZEREPÉNEK TOVÁBBI ASPEKTUSAI AZ AMERIKAI BELSŐ JOGBAN	34
V.1. A külföldi jog alkalmazása a Legfelső Bíróság által	34
V.2. Az „executive agreement”	35
ÖSSZEGZÉS.....	36
IRODALOMJEGYZÉK.....	37

Bevezetés

Dolgozatom témájául a nemzetközi jog és az amerikai Legfelső Bíróság kapcsolatát választottam több okból is. Egyrészt jogi tanulmányaim alatt mindvégig kiemelkedő figyelemmel követtem az amerikai jog egyes területeit, és a szóban forgó bírói testület meghatározó döntéseit. Másrészt pedig véleményem szerint - és ez a dolgozatban kifejtettekből is látszódní fog, az amerikai Legfelső Bíróság – lévén az alkotmánybíráskodás megteremtője - a kezdetektől fogva jelentősen befolyásolja nem csak az Amerikai Egyesült Államok, de a világ többi részének politikai, illetve jogi felfogását is. A Bíróság nemzetközi joghoz fűződő kapcsolatának közjogi alapjául az amerikai alkotmány VI. cikkét tekintem, ami kimondja, hogy „ A jelen alkotmány s annak értelmében alkotott törvények, valamint az Egyesült Államok meghatározása alapján létrejött és létrejövő nemzetközi szerződések az ország legfőbb törvényei, e törvények kötelezőek minden államban minden bíró számára tekintet nélkül az egyes államok alkotmányában vagy törvényeiben foglalt ellenkező rendelkezésekre.”

Dolgozatom célja annak bemutatása, hogy az Amerikai Egyesült Államok történelme során miként viszonyult a nemzetközi joghoz. A nemzetközi jogot nem csupán a nemzetközi közösség által létrehozott fórumok alakítják, hanem maguk az állami szervek is. Ezen megállapításból, valamint abból a tényből kiindulva, hogy az amerikai Legfelső Bíróság napjaink egyik legmeghatározóbb bírói fóruma, vizsgálódásom alapjául e szerv nemzetközi jogi tárgyú és jelentőségű döntéseit vettem. A döntések időrendben végigkísérik az amerikai jogi és politikai rendszer nemzetközi jogról – ezen belül pedig a nemzetközi szerződésekről, a nemzetközi szokásjogról, illetve a humanitárius jogról - kialakított véleményét. Megvizsgáltam továbbá azokat a témához kapcsolódó, Nemzetközi Bíróság előtt lezajlott ügyeket, melyben félként – és egyben alperesként – vett részt az Amerikai Egyesült Államok. Ezeken a döntéseken keresztül látható, hogy az amerikai belső jogrendszer milyen mértékben veszi figyelembe a nemzetközi fórum elveiben kötelező erejű döntéseit.

Mindezek alapján látható lesz, hogy az Amerikai Egyesült Államok – az egyes korokban, a nemzetközi közösségben fenn, vagy fenn nem álló hatalmi pozíciójától függően – a Legfelső Bíróság jogértelmezéseit, valamint a nemzetközi jog sajátosságait

felhasználva saját érdekeinek megfelelően értelmezte-értelmezi és adott esetben hagyta-hagyja figyelmen kívül a nemzetközi jog egyes forrásait.

I. Nemzetközi szokásjog

A nemzetközi jog történelmileg legkorábban kialakult, illetve legbizonytalanabb területével célszerű kezdeni az amerikai Legfelső Bíróság nemzetközi jogi értelmezéseit. Tekintettel arra, hogy az Amerikai Egyesült Államok kialakulásától kezdve rendkívül intenzív nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik, a jogterülettel a Bíróság megalakulásától kezdve foglalkozik és napjainkban is megőrizte jelentőségét. Michael Stokes Paulsen amerikai alkotmányjogász a kérdést megoldja azzal az érveléssel, hogy a nemzetközi szokásjognak semmilyen kötőereje sincs az Egyesült Államokra nézve, ugyanis az Alkotmány 6. cikke kizárólag a nemzetközi szerződésekről rendelkezik. Így csak azok a szokásjogi szabályok érvényesülhetnek az amerikai jogban, amelyeket a nemzetközi szerződések tartalmaznak. Paulsen a nemzetközi szokásjog szabályait csak értelmező funkciójuk szempontjából tartja jelentősnek.¹

I.1. Tengerészeti jog, zsákmányjog

A Bíróság működésének kezdetén mind a tengerészeti jogot, mind a zsákmányjogot nemzeteken átnyúló jogterületnek tekintette. Ezen időszak mind Európa és az Egyesült Államok számára is háborúkkal végigkísért éveket jelentett, és érthető módon – univerzális egyezmények hiányában – a tengerészeti jogvitákban nem maradt más eszköz a nemzeti bíróságok számára, mint a multilaterális egyezmények, de legfőképp a nemzetközi szokásjog figyelembe vétele. A Glass v. Betsey ügy, és ugyanígy a Talbot v. Jansen ügy tengeren elfogott hajókhoz kapcsolódó jogi kérdéseket feszeget. A korábbi ügyben a Bíróság kijelentette, hogy bármelyik állami bíróság hatáskörrel rendelkezik tengerészeti jogi jogvitákban.² Az utóbbi ügy jelen kérdés szempontjából legfontosabb megállapítása az

¹ Michael Stokes Paulsen: The Constitutional Power to Interpret International Law, 118 Yale Law Journal 1774, 2009 1813. p.

² TALBOT V. JANSEN, 3 U. S. 133 (1795)

volt, hogy egy háborúban semleges állam tulajdonában lévő, valamint általa épített és felszerelt hajó elfogása a „népek joga” alapján jogszerűtlen.³

A tengerészeti joggal kapcsolatban a nemzetközi szokásjog közvetlen alkalmazása egészen a 19. század végéig jellemző volt a Legfelső Bíróság gyakorlatára. 1825-ben tárgyalta a Bíróság az Antelope hajó ügyét. Kimondásra került, hogy a nemzetközi szokástól eltérő szabályt csak abban az esetben lehet alkalmazni, ha a jogvitában szereplő államok joga közül bármelyik is az adott kérdésre nézve korlátozó jogszabályokat, vagy nemzetközi egyezményt tartalmaz.

A Legfelső Bíróság ezen értelmezése alapján a nemzetközi szokásjog az államok gyakorlatából, nemzeti törvényekből és a világ nagy részének az adott gyakorlathoz fűződő hallgatólagos egyetértéséből tevődik össze. Ez a megállapítás tulajdonképpen annak az alapvető nemzetközi jogi elvnek a leképeződését jelenti, miszerint a nemzetközi szokás két alapvető és konjunktív eleme az államok gyakorlata és az *opinio juris*, vagyis az államok jogi meggyőződése.

Az érvelésben továbbá a többségi véleményt előterjesztő Marshall bíró a népek egyenjogúságának elvéből indult ki, és arra a megállapításra jutott, hogy az elvből adódóan egyik állam sem kényszerítheti rá saját szabályozását a másik államra.⁴

Mindezek alapján látható, hogy a máig is alapvető jelentőséggel bíró államok közötti egyenlőség elve a Bíróság számára is meghatározó volt. Az elv jelentőségét mutatja, hogy jelenleg többek között két fontos nemzetközi dokumentum is tartalmazza. Az ENSZ Alapokmánya egyrészről rendelkezik a „nemzetek közötti egyenjogúság és önrendelkezés” kérdéséről⁵ és az államok szuverén egyenlőségének elvéről⁶, amit másrészről kiegészít az ENSZ Közgyűlés 1970-ben hozott 2625. (XXV.) sz. határozata⁷.

³ GLASS V. THE BETSEY, 3 U. S. 6 (1794)

⁴ THE ANTELOPE, 23 U. S. 66 (1825)

⁵ ENSZ Alapokmány, I. FEJEZET CÉLOK ÉS ELVEK, 1. cikk 2. Az Egyesült Nemzetek célja, hogy [...] a nemzetek között a népeket megillető egyenjogúság és önrendelkezési jog elvének tiszteletben tartásán alapuló baráti kapcsolatokat fejlessze és az általános béke megerősítésére alkalmas egyéb intézkedéseket fogantosszon.

⁶ ENSZ Alapokmány, I. FEJEZET CÉLOK ÉS ELVEK, 2. cikk 1. Az 1. cikkben felsorolt célok elérése érdekében, a Szervezet és tagjai a következő elveknek megfelelően járnak el: 1. A Szervezet valamennyi tag szuverén egyenlőségének elvén alapszik.[...]

⁷ Declaration on the Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in Accordance with the Charter of the United Nations (Az államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés ENSZ Alapokmánnal egyező elveiről szóló nyilatkozat), ENSZ Közgyűlés, 2625 (XXV) sz. határozat, 1970. október 24. UN Doc A/8028 (1970)

I.2. Az amerikai végrehajtó hatalom és a nemzetközi szokásjog közötti kapcsolat- Brown v. United States és Paquete Habana

Szükséges megvizsgálunk az elnöki hatalom és a nemzetközi szokásjog viszonyát a Legfelső Bíróság döntéseinek tükrében. Az első mérföldkő a Brown v. United States ügy volt. Az ügy az 1812-es brit-amerikai háborúban USA által meghirdetett embargóhoz kapcsolódik.⁸ A többségi véleményt Marshall bíró adta elő, aki megvizsgálta a nemzetközi, „univerzális” gyakorlatot, néhány fontosabb szerző munkáját (Bynkershoek, Vattel), valamint figyelembe vett az USA és más államok között fennálló nemzetközi szerződéseket. Így került megállapításra, hogy az ellenség tulajdonában lévő ingó tárgyakat nem lehet közvetlenül a hadüzenet folytán lefoglalni.⁹

A korábbiakban kifejtettekhez kapcsolódóan az ügy másik aspektusát jelenti a Bíróság végrehajtó hatalomra vonatkozó megállapításai. McKinley elnök a hadüzenet bejelentése mellett azt is kifejezésre juttatta, hogy „a háborút a nemzetek jelenlegi álláspontjával összhangban kell lefolytatni, és gyakorlatával összhangban kell szankcionálni”. Ennek ellenére a haditengerészeti miniszter olyan utasítást adott ki, mely alapján el kell fogni minden olyan hajót és annak személyzetét, ami segítségére lehet az ellenség hadihajóinak. A többségi véleményhez csatlakozó Gray bíró a következő fontos megállapítással élt: „A nemzetközi szokásjog egy olyan irányvonal, amelyet a szuverén hatalom vagy követ, vagy megtagad saját belátása szerint. Ez a szabály, akárcsak az erkölcs, a humanitás vagy a bölcsesség elvei, a szuverén hatalom ítélkezésének alapját képezik, és annak ellenére, hogy megfelelő tiszteletet kell tanúsítani irántuk, adott esetben figyelmen kívül hagyhatók. [...] A szabály természeténél fogva rugalmas, és módosítás tárgya lehet. Ez nem egy megingathatatlan jogforrás, politikai megfontolásoktól függ, és folyamatosan változhat.”¹⁰

Az 1900-as Paquete Habana-ügyben a Bíróság az előző jogesethez hasonló módon teljesen a nemzetközi szokásjog rendszerére támaszkodott, kijelentve, hogy a nemzetközi szokásjog az amerikai jog részét képezi. Rengeteg korábbi precedens felsorolása után megállapításra került, hogy a fegyvertelen halászhajók, valamint ezek rakománya és személyzetének tengeri hadizsákmányként való elfoglalása tilos. A Bíróság 300 évre visszamenőleg megvizsgálta a civilizált nemzetek (Anglia, Franciaország, Poroszország,

⁸ Michelle Akerman: Brown v. United States, The Paquete Habana, and the Executive, Hastings Law Journal vol. 60:149, 154-155. p.

⁹ Michelle Akerman i. m. 156. p.

¹⁰ BROWN V. UNITED STATES, 12 U. S. 110 (1814)

Hollandia, USA) gyakorlatát, és megállapította, hogy a hajók elfogása ellentétes a nemzetközi szokásjoggal.¹¹ A Bíróság érvelésének érdekessége, hogy Gray bíró nemcsak arra hivatkozott, hogy nemzeti törvény vagy bírósági döntés hiányában a civilizált nemzetek szokását és gyakorlatát kell alkalmazni, hanem mélységében vizsgálta meg jogászok, illetve kommentátorok munkáit és felhívta a figyelmet azok megállapításainak fontosságára is.¹² A jogtudósok munkái napjainkban is jelentőséggel bírnak a nemzetközi jogforrások rendszerében. A Nemzetközi Bíróság Statútumának 38. cikke ugyanis kimondja, hogy „a különböző nemzetek legkiválóbb tudósainak munkái” a nemzetközi jog kiegészítő jogforrásait jelentik.¹³

A Paquete Habana-ügy tehát egyértelművé tette, hogy a nemzetközi szokásjog az amerikai jog részét képezi, és a végrehajtó hatalom annak szabályaihoz kötve van.¹⁴

Látható, hogy a Brown-ügy egyértelműen korlátozza a végrehajtó hatalom döntéseit a nemzetközi szokásjog által. A Paquete Habana-ügyben tehát a Brown eset megállapításait erősítették meg, viszont Fuller bíró ellenvéleményében kijelentette, hogy a Brown-ügyből kiindulva a végrehajtó hatalom igenis jogosult saját hatáskörében a nemzetközi szokásjoggal ellentétes döntéseket hozni politikai megfontolásainak tükrében. Ez az ellenvélemény már egyfajta alapot teremthetett a későbbiekre nézve a végrehajtó hatalom számára azokban az esetekben, amikor a nemzetközi szokásjoggal ellentétes döntéseket kívánt meghozni.

Fuller bíró ellenvéleményének következményei nem álltak meg az 1900-as években. A Bush-adminisztráció terrorellenes háborúi során John Yoo¹⁵ és Robert J. Delahunty¹⁶ 2002-ben közösen memorandumot (Yoo-Delahunty Memo) adtak ki a nemzetközi jog alkalmazhatóságának kérdésében. Ebben lefektették azt az elvet, miszerint általánosan elfogadott, hogy az ország politikai döntéshozói rendelkeznek hatáskörrel a nemzetközi szokásjog figyelmen kívül hagyására. Így a memorandum kiállítói szerint sem az 1996-os

¹¹ Michelle Akerman i. m. 153. p.

¹² THE PAQUETE HABANA, 175 U. S. 677 (1900)

¹³ Statute of the Court of International Justice, Article 38. 1. The Court, whose function is to decide in accordance with international law such disputes as are submitted to it, shall apply:
a. international conventions, whether general or particular, establishing rules expressly recognized by the contesting states;

b. international custom, as evidence of a general practice accepted as law;

c. the general principles of law recognized by civilized nations;

d. subject to the provisions of Article 59, judicial decisions and the teachings of the most highly qualified publicists of the various nations, as subsidiary means for the determination of rules of law.

2. This provision shall not prejudice the power of the Court to decide a case *ex aequo et bono*, if the parties agree thereto.

¹⁴ Michelle Akerman i. m. 150. p.

¹⁵ Jogász professzor, az amerikai igazságügyi minisztérium hivatalnoka volt a Bush-korszak alatt.

¹⁶ Az elnök tanácsadója volt.

War Crimes Act, sem az al-Kaida illetve Talibán guantanamoi foglyaira alkalmazott Genfi Egyezmény nem köti az elnököt, valamint a külügyminisztériumot. A memorandum szavait Bush elnök közvetlenül felhasználva 2002 júniusában parancsot adott guantanamoi foglyokkal szemben tanúsított, ma is ismert bánásmódra.¹⁷ A nemzetközi szokásjogról az utóbbi évtizedben kialakított álláspont szorosan kapcsolódik a humanitárius jog témaköréhez, melynek kérdései a dolgozat utolsó fejezetében kerülnek kifejtésre.

I.3. Az „act of state” doktrína előtérbe helyezése a nemzetközi jogsértés ellenére

A Bíróság sokáig csak zavaros tartalmú értelmezésekkel rendelkezett a nemzetközi szokásjog területén. A jogterület alkalmazásának újjászületését a Banco Nacional de Cuba v. Sabbatino ügy jelentette. Az alperes amerikai vállalkozás cukor behozatalára kötött szerződést egy kubai illetékességű, de többségében amerikai állampolgárok tulajdonában lévő vállalattal. A szerződés megkötése után azonban az amerikai törvényhozás módosította az 1948-as „cukortörvényt” és ezzel a kubai cukorra vonatkozó kvótát csökkentette. Erre válaszul a kubai állam olyan törvényt hozott, amely az elnök diszkrecionális jogkörébe utalta amerikai többségi tulajdonú cégek államosítását lefoglalásokon keresztül. Így került sor a kubai cég jogainak felfüggesztésére és összes tulajdonának zárolására. A felperes kubai cég a perben az állami intézkedés elvére (*act of state doctrine*) alapozta keresetét. A Bíróság megfogalmazása szerint ez az elv azt jelenti, hogy minden szuverén állam köteles minden más szuverén állam függetlenségét tiszteletben tartani, valamint egy adott állam bírósága köteles tartózkodni attól, hogy a másik állam saját területén hozott döntéseit felülbírálja.

A Bíróság megállapította, hogy habár az államok gyakorlatából és nemzetközi bírói fórumok döntéseiből az vezethető le, hogy a nemzetközi jog nem írja elő az elv alkalmazását, semmilyen nemzetközi jogalap sem létezik arra nézve, hogy az elv alkalmazása nemzetközi jogon alapuló kötelezettségszegést jelentene. Megállapította továbbá, hogy az elv egyrészt nemzetközi jogon alapul, másrészt pedig az alkotmányból levezethető, ugyanis a hatalmi ágak elválasztásához kapcsolódik. Ennek pedig alapja az, hogy a kormány feladata a külpolitikai döntések meghozatala, amelyek hatással vannak más államokra; az igazságszolgáltatás feladata pedig az, hogy a külföldi törvények belső

¹⁷ Michelle Akerman i. m. 169-170. p.

viszonyokra gyakorolt hatásának érvényességét vizsgálja. Az ügyben tehát a Bíróság úgy döntött, hogy annak ellenére, hogy a kubai állam eljárása nemzetközi jogi szempontból jogellenes, az állami intézkedés elve alkalmazandó.¹⁸

Az állami intézkedés elve tulajdonképpen az amerikai joggyakorlat sajátos megfogalmazása annak az elvnek, amely megtalálható az ENSZ Alapokmány már említett, alapelveket felsoroló rendelkezésében.¹⁹ A szóban forgó elv tehát nemzetközi jogi értelemben az államok belügyeibe való beavatkozás tilalmát jelenti, és természetesen nem csak az ENSZ Alapokmányban található meg, hanem a már ugyancsak említett, ENSZ Közgyűlés által hozott határozatban is.

I.4. Az Alien Tort Statute és a hozzá kapcsolódó nemzetközi jogi jogviták

A Bíróság nemzetközi szokásjoghoz való viszonyának legutóbbi jelentős állomása az Alien Tort Statute-hoz²⁰ (ATS) kapcsolódó bíraskodás megjelenésének köszönhető. A törvény alapján a szövetségi bíróságok hatáskörrel rendelkeznek a külföldiek által elkövetett olyan szerződésen kívüli károkozással kapcsolatos ügyekben, amely a népek jogának illetve az USA nemzetközi szerződéseinek megszegését jelenti. Az első jelentős kérdéseket felvető *Filartiga v. Penala-Irala*-ügyet 1984-ben tárgyalta a Legfelső Bíróság. A *Filartiga*-ügyben került először megállapításra, hogy a kínzás nem csupán az adott állam büntető joghatósága alá tartozik, hanem nemzetközi jogsértést is jelent. Az ügy tehát a nemzetközi jogsértésekkel kapcsolatos jogviták újabb területét nyitotta meg a Legfelső Bíróság előtt.²¹

Igazából a *Sosa v. Alvarez-Machain* ügy hozta vissza a nemzetközi szokásjog egyes kérdéseit az amerikai Legfelső Bíróság gyakorlatába. A *Sosa*-ügy is az ATS törvényhez kapcsolódik, a Bíróság 2004-ben hozta a döntést. Alvarez a perben az ATS törvény alapján kért kártérítést, ugyanis véleménye szerint *Sosa* megsértette azt az általános nemzetközi jogi elvet, miszerint tilos az önkényes fogva tartás. A Bíróság végigvezette a kérdéses

¹⁸ BANCO NACIONAL DE CUBA V. SABBATINO, 376 U. S. 398 (1964)

¹⁹ ENSZ Alapokmány, I. FEJEZET CÉLOK ÉS ELVEK, 2. cikk 7. A jelen Alapokmány egyetlen rendelkezése sem jogosítja fel az Egyesült Nemzeteket arra, hogy olyan ügyekbe avatkozzanak, amelyek lényegileg valamely Állam belső joghatóságának körébe tartoznak, és nem kötelezi a tagokat arra sem, hogy az ilyen ügyeket a jelen Alapokmánynak megfelelő rendezési eljárás alá bocsássák; ez az elv azonban a VII. fejezetben tárgyalt kényszerítő intézkedések alkalmazását semmiben sem érinti.

²⁰ A törvény eredetileg az 1789-es Judiciary Act 9. §-aként került bevezetésre, jelenleg pedig a United States Code-részét képezi.

²¹ Anne.Marie Burley: The Alien Tort Statute and the Judiciary Act of 1789: A Badge of Honor, 83 American Journal of International Law, 1989, 461. p.

törvény életbe lépésekor fennálló nemzetközi viszonyokat, és megállapította, hogy a jogszabály több mint 200 éves fennállása során a nemzetközi szokásjog szélesebb értelmet nyert, tehát el kell rugaszkodni a nemzetközi szokásjog 1789-es értelmezésétől (akkoriban csupán három területre terjedt ki a népek joga: menlevéllel kapcsolatos szabályok, nagykövetek jogai, kalózkodás szabályai). Így mostanra már számos jogsértésre lehet hivatkozni a bíróságok előtt. Az ügy fontos megállapítása volt, hogy a nemzetközi szokásjog igenis az amerikai jog része, és ez alapján a magánjellegű nemzetközi igényeket az amerikai szövetségi bíróságok elé lehet vinni az ATS törvényre alapítva. Ez azt jelentette, hogy a törvény nem csak joghatóságot biztosít, de lehetővé teszi a bíróságok számára, hogy nemzetközi jogi igényeket bíráljon el.²²

Alvarez igényét tehát eljárási szempontból jogszerűnek találta a bíróság. Alvarez érvelésében arra hivatkozott, hogy fogva tartása megsérti egyfelől az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, másfelől pedig a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 9. cikkét.²³ A nemzetközi egyezményekre alapított érvelést két okból utasította el a Bíróság. Egyfelől kijelentette, hogy a Nyilatkozat nem teremt az USA számára nemzetközi jogi kötelezettségeket, és ehhez kapcsolódóan a Bíróság Roosevelt elnök szavait idézte („A nyilatkozat alapelvek gyűjteménye, ami a népek vívmányait tartalmazza, és nem egy olyan nemzetközi egyezmény, amely nemzetközi jogi kötelezettséget teremtene”). Hasonlóképpen nem alkalmazható az ügyben a Polgári és Politikai jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, ugyanis annak ellenére, hogy annak rendelkezései az Egyesült Államokat kötik, az USA azzal az egyértelmű tudattal írta alá a dokumentumot, hogy az nem közvetlenül érvényesülő jogforrás a belső jogban, és mint

²² John O. McGinnis: Sosa and the Derivation of Customary International Law, International law in the US Supreme Court Continuity and Change, 481-493. p.

²³ 1. Mindenkinnek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. Senkit sem lehet önkényesen őrizetbe venni vagy letartóztatni. Senkit sem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.

2. Minden letartóztatott személyt letartóztatásakor tájékoztatni kell letartóztatása okairól és a legrövidebb időn belül közölni kell vele az ellen emelt vádakát.

3. Azt, akit bűncselekmény vádjával vettek őrizetbe, vagy tartóztattak le, a legrövidebb időn belül bíró, vagy a törvény értelmében bírói hatáskört gyakorló más hatósági személy elé kell állítani; az ilyen személynek joga van arra, hogy ügyében ésszerű határidőn belül tárgyalást tartsanak, vagy szabadlábra helyezték őt. Az általános szabály ne legyen az, hogy az ítélethozatalra váró személyt őrizetben kell tartani, azonban a szabadlábra helyezést függővé lehet tenni olyan biztosítékoktól, amelyek szavatolják, hogy az érintett személy a tárgyaláson, a bírósági eljárás bármely más szakában, illetőleg adott esetben az ítélet végrehajtása céljából megjelenik.

4. Az a személy, akit a szabadságától őrizetbe vétel vagy letartóztatás útján fosztottak meg, jogosult a bírósághoz fordulni avégett, hogy az késedelem nélkül döntsön a fogva tartás törvényességéről és rendelje el a szabadlábra helyezését, amennyiben a fogva tartás nem törvényes.

5. Annak a személynek, aki törvénytelen letartóztatás vagy fogva tartás áldozata volt, kikényszeríthető joga van a kártalanításra.

ilyen, nem teremt bíróság előtt kikényszeríthető kötelezettséget. Az eddigi megállapításokból kifolyólag tehát a Bíróságnak csak azt kellett megvizsgálni, hogy Alvarez fogva tartása nemzetközi szokásjogi szempontból jogszerű volt-e. A Bíróság véleménye alapján ahhoz, hogy nemzetközi szokásjogról beszéljünk, szükség van arra, hogy az adott normát a civilizált világ elfogadja, és hogy az adott norma meghatározása a lehető legpontosabb legyen. A Bíróság ezek alapján nem talált semmilyen alapot Alvarez igényeinek megalapozottságára nézve. A testület véleménye alapján az az egy napnál nem hosszabb ideig tartó jogellenes fogva tartás, amit jogszerűen eljáró hatóságoknak történő átadás követ, egyetlen nemzetközi szokásjogi norma megsértését sem jelenti, így Alvarez kereseti igényét elutasította.²⁴

A Sosa-ügy tehát egyfajta hidat hozott létre az amerikai nemzeti jog (belső jog) és a nemzetközi jog között azzal, hiszen kijelentésre került, hogy a hazai jog elismeri a népek jogát.²⁵ Ez a híd azonban jelenleg még elég keskeny, ugyanis a Sosa-ügy elvei kizárólag az Alien Tort Statute rendelkezésén alapuló jogsértésekre alkalmazhatók.²⁶

A Sosa-ügy több szempontból is jelentős problémákat vet fel. A problémák abból adódnak, hogy a nemzetközi szokásjog mindig is egy bizonytalan jogalapot fog képezni a nemzetközi jogviták során. Így a Sosa-ügy megállapításai egyrészt lehetőséget adnak a bírói hatalomnak, hogy saját belátása szerint mérlegelje mi minősül a nemzetközi szokásjog megsértésnek. Másrészt pedig nehéz helyzetbe hozza a pereskedő feleket, ugyanis a Legfelső Bíróság gyakorlata még nem alakított ki egy követhető irányvonalat a nemzetközi szokásjog megalapozottságának egyébként is nehéz bizonyítására vonatkozóan. Ráadásul jelenleg csak a kínzás vonatkozásában egyértelmű a nemzetközi szokásjogot sérelme a Bíróság értelmezésében.

Az ATS törvény által adott lehetőségekkel a Bíróság hatásköre kiszélesedett, és a törvény egyben jogalapot képez a Bíróság nemzetközi jogi értelmezéseire. A törvény ezáltal részévé válik annak a folyamatnak, mely során a Bíróság hatásköre kiterjed a nem amerikai állampolgárokat megillető univerzális jogosultságok elbírálására is. A folyamat másik aspektusát jelenti a Bíróság guantanamói foglyok *habeas corpus* jogának vonatkozásában adott értelmezései, mely kérdésről a dolgozat későbbi részében esik szó.

²⁴ SOSA V. ALVAREZ-MACHAIN (03-339) 542 U.S. 692 (2004)

²⁵ William S. Dodge: Bridging Erie: Customary International Law in the US Legal System after Sosa v. Alvarez-Machain, Tuésa Journal of Comparative and International Law, Vol. 12, 88. p.

²⁶ William S. Dodge i. m. 108. p.

I.5. A halálbüntetés kérdései

A 2011-es adatok alapján az USA-ban 34 államban megengedett a halálbüntetés kiszabása.²⁷ A halálbüntetést kiszabó ítéletek után természetesen a vádlottak a nyolcadik alkotmánymódosításra²⁸ hivatkoznak a Legfelső Bíróság előtt.

2006-ban a halálbüntetés szempontjából legkiemelkedőbb 6 állam Kína, Irán, Pakisztán, Szaúd-Arábia, az USA és Irak volt. 2007-ben az ENSZ Közgyűlés elfogadott egy határozatot²⁹ a halálbüntetés eltörlésére vonatkozó nemzetközi moratórium bevezetésére. Az USA erre a dokumentumra nemmel szavazott.³⁰

Nemzetközi jogi értelemben a halálbüntetés az emberi jogok megsértése. Ennek alapja a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya és ennek Második Jegyzőkönyve, az Amerikai Emberi Jogi Egyezmény, a Gyermekek Jogairól szóló egyezmény, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezségokmányának 6. cikke. Az USA a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmányához fenntartást fűzött, miszerint az Egyesült Államok fenntartja a jogot a halálbüntetés kiszabására. Ezen kívül pedig az Egyesült Államok – Szomálián kívül – az egyetlen olyan állam, amely nem ratifikálta a gyermekek jogairól szóló egyezményt.³¹

A Bíróság ítélkezési gyakorlata során felállított egy tesztet, ami alapján meg lehet ítélni, hogy a halálbüntetés kiszabása érvényes ítéletet jelent-e. A teszt egyik eleme, hogy a bírácnak figyelembe kell venniük a nemzetközi szervezetek nézeteit.³²

A Bíróság megállapításainak eredményeképp az elítélések, a kiszabott halálbüntetések, és az ártatlanul kivégzettek száma évről évre jelentősen csökken, az államok egyre inkább törlik el a halálbüntetést azon az alapon, hogy alkotmányellenes.³³

Anthony Kennedy bíró volt az első, aki külföldi illetve nemzetközi jogot alkalmazott az alkotmányértelmezéshez halálbüntetési kérdésben. Két ügyben is többségi véleményben volt (Lawrence v. Texas, Roper v. Simmons).³⁴ Ezzel ellentétben Scalia bíró az alkotmány szövegéhez szorosan ragaszkodik, és véleménye szerint európai gondolkodásra vallana, ha a Bíróság külföldi jogot is figyelembe venne az ítélethozatal során.³⁵

²⁷ <http://www.deathpenaltyinfo.org/documents/FactSheet.pdf>

²⁸ Nem lehet túl magas óvadékot megállapítani, túl magas pénzbírságokat kiszabni vagy kegyetlen és szokatlan büntetéseket kimondani.

²⁹ Moratorium on the use of the death penalty, ENSZ Közgyűlés 62/149 sz. határozat, 2007. december 18.

³⁰ Russell G. Murphy i. m. 610. p.

³¹ <http://www.hrw.org/news/2009/07/24/united-states-ratification-international-human-rights-treaties>

³² Russell G. Murphy i. m. 603-605 p.

³³ Russell G. Murphy i. m. 606-607. p.

³⁴ Russell G. Murphy i. m. 612.p.

³⁵ Russell G. Murphy i. m. 615. p.

Egy 1999-es ügyben azt kellett eldönteni, hogy a nyolcadik alkotmánykiegészítés gátját képezi-e annak, hogy 19, ill. 25 éve halálsoron lévő foglyokat kivégezzenek. A döntéshez Breyer bíró ellenvéleményt fűzött, és megvizsgálta a nemzetközi gyakorlatot, aminek értelmében az ilyen elhúzóadás embertelen, megalázó és szokatlan büntetésnek minősül.

A Lawrence v. Texas ügyben a bíróság többségi véleménye az volt, hogy az azonos neműek szexuális aktushoz való jogát védelmezni kell. Ezt az alapján jelentették ki, hogy az emberi szabadság biztosítása egyike a nyugati civilizáció jelenkori eszméinek, és ezek az amerikai értékekhez is közel állnak. Scalia természetesen azt hangsúlyozta ellenvéleményében, hogy a Bíróság nem alkalmazhat idegen trendeket.³⁶

A 2005-ös Roper v. Simmons ügyben Kennedy bíró utalt arra, hogy számos gyermekek jogairól szóló nemzetközi okmányban szerepel a fiatalkorúak halálbüntetésre történő elítélése, és ezen a téren az USA ugyancsak vezető szerepet játszik – Irán, Pakisztán, Szaúd-Arábia, Jemen, Nigéria, a Kongói Köztársaság és Kína mellett.³⁷

A halálbüntetés vonatkozásában tehát egyre gyakrabban figyelhető meg a nemzetközi joggyakorlathoz való fordulás. Azonban a nemzetközi szervezetek állásfoglalásaira, illetve külföldi joggyakorlatra a legtöbb esetben kizárólag az ellenvéleményt előterjesztő bírák hivatkoznak. Így tehát a sokszor politikailag meghatározott Legfelső Bíróság többségi véleményei is arra ösztönzik az Amerikai Egyesült Államokat, hogy konzekvensen visszautasítsa a halálbüntetés eltörlését.

II. Nemzetközi szerződések

II.1 A Ware v. Hylton ügy és a nemzetközi szerződés szerepe a belső jogban

1783-ban az USA és Nagy-Britannia megkötötték a párizsi békeszerződést.³⁸ A szerződés értelmében Nagy-Britannia elismerte számos állam szuverenitását, köztük Virginia államét is, valamint rendezte a két állam állampolgárai között fennálló hitelviszonyokat. Virginia állam 1777-ben elfogadott egy törvényt, mely eltörölt minden, brit állampolgárokkal szemben fennálló hiteltartozást azon az alapon, hogy Nagy-Britannia az Egyesült Államok ellensége.

³⁶ LAWRENCE V. TEXAS, 539 U.S. 558 (2003)

³⁷ ROPER V. SIMMONS (03-633) 543 U.S. 551 (2005)

³⁸ <http://www.law.ou.edu/ushistory/paris.shtml>

A bírák többsége a *lex posterior derogat legi priori* elven alapulva azon a véleményen volt, hogy a párizsi szerződést kell alkalmazni. A bíróság a nyelvtani értelmezés segítségével meghatározta, hogy a párizsi szerződés mit ért „*heretofore contracted*” kifejezés alatt. A bírák meglátása szerint a párizsi békeszerződés az Egyesült Államok legfőbb törvényének minősül az Alkotmány 6. cikkének értelmében. Így az Egyesült Államok által kötött nemzetközi szerződések minden esetben megelőzik az Alkotmányt.

A 6. cikkel kapcsolatban a Bíróság a következő fontos megállapításokat tette:

1. A cikk visszaható hatállyal rendelkezik, és úgy kell tekinteni, mintha az Alkotmány már az 1783-as békeszerződés idején is hatályban lett volna.
2. Bármilyen a békeszerződést sértő alkotmányos, törvényi, vagy állami rendelkezés semmisnek minősül.
3. Az 1783-as békeszerződés minden állam legfőbb törvényének minősül, mivel egyik állam törvényei sem előzik meg az alkotmányt.
4. Az ügyekben eljáró bírák kötelessége eldönteni, hogy az adott rendelkezés ellentétben áll-e a nemzetközi szerződéssel.

Az 1783-as párizsi békeszerződés - lévén nemzetközi szerződés - az Alkotmány 6. cikke értelmében az Egyesült Államok legfőbb törvényének minősül. Mivel a virginai törvény ellentétben áll a békeszerződéssel (súlyos korlátozást jelent a brit hitelezők igényeinek kielégítésére nézve), ezért a békeszerződés lesz az alkalmazandó jog és a virginai törvény semmisnek minősül. A *Ware v. Hylton* ügy tehát megteremtette azt az alapvető elvet, hogy a nemzetközi szerződések közvetlenül a belső jog részét képezik, és így bíróság előtt érvényesíthető jogokat keletkeztetnek.³⁹

³⁹ David L. Sloss, Michael D. Ramsey, William S. Dodge: The U.S. Supreme Court and International Law: Continuity and Change Abstract, 2010, 5. p.

II.2. A 19-20. században hozott döntések jelentősége

II.2.1. A *later-in-time* szabály kialakulása

A *Murray v. Schooner Charming Betsy* ügyben a Bíróság 1804-ben hozott döntést, a többségi véleményt Marshall bíró prezentálta. Az ügy szempontjából jelentőséggel bír az USA Kongresszusa által 1800-ban meghozott Nonintercourse Act elnevezésű törvény, mely megtiltotta a kereskedelmi tevékenységet az USA állampolgárai és védelme alatt álló személyek illetve francia állampolgárok között. Marshall bíró kijelentette, hogy a Nonintercourse Act nem alkalmazható az ügyben, és lefektette azt a fontos alapelvet, miszerint a Kongresszus egyik aktusa sem hozható meg úgy, hogy az a népek jogának sérelmét jelentse.⁴⁰ Nem kérdéses, hogy a Bíróság a más államokkal szembeni konfliktusok elkerülésére törekedett, ugyanis ebben az időszakban az USA Európával szemben gyenge katonai hatalom volt, valamint gazdasági helyzete legfőképpen az európai hatalmaktól, illetve ezek háborús eredményeitől függött.⁴¹

A *United States v. Schooner Peggy* ügy ugyanúgy az 1798-1800 közötti amerikai-francia háborúhoz kapcsolódik, itt egy francia lobogó alatt közlekedő hajó elfogásáról volt szó. Egy, az USA és Franciaország között 1800-ban megkötött egyezmény kötelezővé tette az államok által lefoglalt tulajdon megőrzését. Ez a szabályozás viszont ellentétben állt azzal az amerikai szabállyal, amely lehetővé tette, hogy az ilyen módon lefoglalt dolog amerikai tulajdonná váljon. Az ügy megoldásaként pedig Marshall bíró kijelentette, hogy a később megkötött nemzetközi egyezmény felülírja a korábban hozott és ezzel ellentétes törvényeket. Ez a megállapítás jelenti az angol kifejezéssel „*later-in-time*” (azaz időben később) elnevezésű szabályt.⁴²

A *later-in-time* szabály az előbbieken kifejtettekkel ellentétes alkalmazása is megtalálható az amerikai Legfelső Bíróság joggyakorlatában. A *The Cherokee Tobacco v. United States* ügyben a két egymással konkuráló szabály egyrészről az USA és a Cherokee Indiánok közötti 1866-os egyezmény (kimondva az indiánok általi dohánytermesztés adómentességét), másrészről pedig az 1868-as törvény a dohánytermesztés megadóztatásáról. Swayne bíró adta elő a Bíróság többségi véleményét, kijelentve azt,

⁴⁰ The Charming Betsy Canon, Separation of Powers and Customary International Law, Harvard Law Review, Vol. 121:1215, 1217. p.

⁴¹ The Charming Betsy Canon, Separation of Powers and Customary International i. m. 1218. p.

⁴² UNITED STATES V. SCHOONER PEGGY, 5 U. S. 103 (1801)

hogy a később létrejövő nemzeti törvény megelőzi a korábban megalkotott nemzetközi egyezmény alkalmazhatóságát.⁴³

Látható, hogy a *later-in-time* szabály teljesen alkalmas volt arra, hogy azt a Bíróság kénye-kedvére, az adott társadalmi, politikai, illetve nemzetközi viszonyok szerint alkalmazza, így alátámasztva saját nézőpontját. A Charming Betsy-féle szabályt akkor alkalmazta, amikor az USA nemzetközi jogi kötelezettségszegését kívánta elkerülni, és az USA szempontjából célszerűbb volt a más államokkal szembeni konfliktusok elkerülése. A Cherokee Indiánokkal kapcsolatos *later-in-time* szabály alkalmazása jellemző volt a Bíróság 19. század végi jogalkalmazására. Ez a tény jól mutatja a szövetségi kormány polgárháború utáni jelentős központosító hatását, valamint a Kongresszus domináns politikai szerepének kialakulását.⁴⁴ Ezt a szabályt pedig akkor alkalmazta a Bíróság, amikor a központi kormányzásnak kívánt kedvezni, és célszerűbb volt a Kongresszus hatalmának erősítése.

Amennyiben a *later-in-time* szabály utóbb kifejtett alkalmazását kívánja követni a Legfelső Bíróság, figyelemmel kell lennie arra, hogy a szabály teljesen ellentétes azzal az alapvető nemzetközi jogi elvvel, hogy a magasabb szintű (azaz nemzetközi) norma alkalmazása felülírja az alacsonyabb szintű (azaz nemzeti) norma alkalmazását még akkor is, ha időben később lép hatályba. Az elvet már 1923-ban megfogalmazta az Állandó Nemzetközi Bíróság a Wimbledon gőzös ügyében.⁴⁵ A Wimbledon-gőzös lengyelek számára szállított fegyvereket, amikor a németek megtagadták tőle a szabad áthaladás jogát a Kieli-csatornán. Az 1919-es versailles-i békeszerződés azonban a Kieli-csatornát nemzetközi vízzé nyilvánította. Az eljárás során a németek arra hivatkoztak, hogy Németország belső jogrendszerében létezik egy olyan semlegességi rendelet, miszerint a Kieli-csatornát idegen állam hajói nem használhatják. A Bíróság kimondta, hogy a nemzetközi jog elsőbbsége minden típusú belső szabállyal szemben alkalmazandó elv. A nemzetközi jog primátusának elvét tovább erősíti az ENSZ Nemzetközi Jogi Bizottsága által 2001-ben létrehozott tervezet az államok felelősségéről.⁴⁶ A tervezet a 32. cikkben a belső jog kizárásáról rendelkezik.⁴⁷

⁴³ THE CHEROKEE TOBACCO, 78 U.S. 616 (1870)

⁴⁴ David L. Sloss, Michael D. Ramsey, William S. Dodge i. m. 6. p.

⁴⁵ S.S. „Wimbledon” (United Kingdom, France, Italy, Japan v. Germany), Permanent Court of International Justice Judgment 1923. August 17

⁴⁶ Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts

⁴⁷ The responsible State may not rely on the provisions of its internal law as justification for failure to comply with its obligations under this part.

Paulsen több szempontból is megindokolja az Alkotmány szupremáciáját, hangsúlyozva azt, hogy érvei kizárólag alkotmányjogi szempontokon alapulnak, és közel sem szeretné azt sugallni, hogy az Egyesült Államok meg kellene szegje a nemzetközi jog szabályait.

Véleménye szerint az Alkotmány a nemzetközi szerződések felett áll, hiszen a nemzetközi szerződéseket törvény iktatja be, és az Alkotmány minden törvényt megelőz. Így tehát az Alkotmány által az elnöknek biztosított jogkörnél fogva⁴⁸ a genfi egyezmények semmilyen korlátozást nem jelenthetnek. A *later-in-time* szabály alkalmazásánál fogva Paulsen azt az elvet követi, hogy a később létrejövő belső jogi aktus – így a 2006-os Military Commissions Act, az ENSZ Alapokmány, vagy az elnök külügyi kapcsolatok alakítására vonatkozó hatásköre révén keletkezett döntések – felülírja többek között a kínzás tilalmát kimondó nemzetközi egyezményt⁴⁹ és a genfi egyezményt is.⁵⁰ Paulsen ehhez a kérdéshez sorolja az elnöknek azt a hatáskörét, hogy kizárólag ő jogosult nemzetközi szerződéseket értelmezni, vagy akár megállapítani azt, hogy annak rendelkezései nem kötik az Egyesült Államokat.⁵¹

II.2.2. Nemzetközi szerződések értelmezése – deference doctrine, avagy a végrehajtó hatalom által adott értelmezéshez fordulás kötelezettsége

Az 1891-es *In re Rosso*-ügy volt a jelen kérdés szempontjából legelső releváns ügy. John Martin Ross tengerész kérelme arra irányult, hogy a Bíróság állapítsa meg emberölés miatti elítélésének jogszerűtlenségét. Kérelmét arra alapította, hogy a Japán és USA között 1857-ben létrejött egyezmény rendelkezései – melyek a kérdéses eljárást lehetővé teszik – nem váltak a később létrejövő 1858-as egyezmény részévé. A Bíróság Rosso kérelmét elutasította azon az alapon, hogy az elnök illetve a külügyminisztérium az 1858-as egyezményt konzekvensen az 1857-est magában foglaló egyezményként értelmezte. Ennek alapjául pedig a Japánba akkreditált amerikai konzul és a külügyminiszter között létrejövő levelezést idézte a többségi véleményt előadó Field bíró.

⁴⁸ II. cikk 2. § Az elnök az Egyesült Államok szárazföldi haderejének és hajóhadának és az egyes államok milíciájának főparancsnoka, amikor az utóbbiakat az Egyesült Államok tényleges szolgálatában alkalmazzák.[...]

⁴⁹ ENSZ által 1984-ben megalkotott, a Kínzás és más kegyetlen és megalázó bánásmódról és büntetésről szóló egyezmény

⁵⁰ Michael Stokes Paulsen i.m. 1786-1789. p.

⁵¹ Michael Stokes Paulsen i.m. 1797. p.

A végrehajtó hatalom értelmezéséhez való fordulás kötelezettsége nem került közvetlenül kimondásra a Rosso-ügyben. Ezt a Bíróság legelőször 1913-ban tette meg, a Charlton v. Kellyn ügyben. Porter Charlton *habeas corpus*-indítványt nyújtott be Olaszországba való kiadatásával kapcsolatban. A Bíróság döntésében kimondta, hogy az amerikai kormány eddigi gyakorlata egyértelmű abban, hogy a Charlton-ügyhöz kapcsolódó nemzetközi egyezmények lehetővé teszik a saját állampolgár kiadatásának elrendelését. Ebben az ügyben tehát a Bíróság egyértelműen kijelentette, hogy az USA politikai döntéshozói, illetve a kormány által adott egyezmény-értelmezések rendkívül nagy jelentőséggel rendelkeznek a Bíróság döntéseire nézve.⁵²

A Sullivan v. Kidd ügy is külföldiek öröklési jogával kapcsolatos kérdéseket taglalt. A Bíróság a Charlton-ügyhöz hasonlóan kijelentette, hogy a végrehajtó hatalom által az állam nemzetközi viszonyaival kapcsolatosan adott értelmezésekre nagy hangsúlyt kell a Bíróságnak fektetnie.⁵³

Az 1929-es Nielsen v. Johnson ügy nem a Charlton-ügyben megállapítottakra támaszkodott, hanem visszanyúlt a Rosso-ügy tételeihez. A kérdés az ügy kapcsán az volt, hogy a Dánia és az USA között fennálló egyezmény mentesíti-e a dán örökösöket az adózás alól. A többségi véleményt előadó Stone bíró nem mondta ki kifejezetten azt, hogy a Bíróságnak kötelezettsége a végrehajtó hatalom értelmezéséhez fordulni, viszont a Rosso-ügy megállapításait használta fel, miszerint kétértelmű nemzetközi rendelkezés esetén nemcsak a felek tárgyalási előzményeit kell figyelembe venni – azaz a *travaux preparatoires*-t –, hanem minden diplomáciai együttműködést is, ami a felek gyakorlati értelmezését tükrözi.⁵⁴

Így tehát az értelmezés két vonala figyelhető meg: a Nielsen-Rosso vonal és a Charlton-Kidd-vonal. Az előbbi két ügy világos példa arra, hogy a Bíróság indokoltnak tartja a nemzetközi egyezményekhez kapcsolódóan a kormány ratifikáció utáni gyakorlatát. Az utóbbi ügyek pedig kifejezetten tartalmazzák a végrehajtó hatalom által adott értelmezések Bíróságra háruló teoretikus kötőerejét, legalábbis azokban az esetekben, amikor a végrehajtó hatalom konzekvensen ugyanolyan tartalmú értelmezéseket hoz napvilágra. Véleményem szerint a Bíróságnak célszerűbb a Nielsen-Rosso ügyekben tett megállapításokat alkalmazni abban az esetben, ha a végrehajtó hatalom álláspontját kívánja ítéleteiben népszerűsíteni. Véleményemet arra alapozom, hogy a Nielsen-Rosso ügyek a

⁵² Robert M. Chesney: Disaggregating Deference: The Judicial Power and Executive Treaty Interpretations, Iowa Law Review 2007. Vol. 92, 1742. p.

⁵³ Robert M. Chesney i. m. 1743. p.

⁵⁴ Robert M. Chesney i. m. 1744. p.

nemzetközi egyezmények gyakorlati alkalmazásán alapulnak, így biztosabb alapot szolgáltatnak az adott álláspont alátámasztására. Egyebekben pedig az ügyek bármelyike alkalmas a Bíróság és az elnök illetve az USA kormánya közötti jó kapcsolat ápolására, valamint az esetleg megromlott viszony helyrehozatalára.

Az 1933-as *Foster v. Laubenheimer* ügyben a Bíróság tulajdonképpen ugyanazt az elvet fogalmazta meg saját szavaival, amit a Bíróság korábban már a *Nielsen* illetve *Charlton* esetek kapcsán kimondott.⁵⁵ A *Perkins v. Elg* ügyben 1939-ben meghozott döntés meghatározta a végrehajtó hatalomhoz való fordulás korlátait.⁵⁶

A kérdéskör változásainak következő nagy lépése volt az 1982-ben meghozott döntés a *Sumitomo Shoji America Inc. v. Avagliano* ügghöz kapcsolódóan.⁵⁷ A Bíróság két fontos megállapítást tett. Egyfelől figyelembe vette a japán és amerikai kormány által adott értelmezéseket, valamint az egyezmény szövegezését, és mivel meglátása szerint ezek között ellentét állt fenn, azt állapította meg, hogy csupán a kétértelmű értelmezés nem keletkezteti a végrehajtó hatalomhoz fordulás kötelezettségét a Bíróság számára. Másfelől pedig felhasznalta egy korábbi döntésének fordulatát.⁵⁸

Az 1990-es években véget ért a hidegháború, de a vártakkal ellentétben nagy változások nem álltak be a Bíróság döntéseiben. Ezekről az évekről és a jelenlegi időszakról is azt lehet elmondani, hogy a Bíróság kezd távolodni a végrehajtó hatalom irányutatásaitól, és ahelyett, hogy a kötelezettség fennállását mondaná ki ítéleteiben, csupán azt állítja, hogy tiszteletet kell tanúsítani a kormány értelmezése iránt. Tartalmában a Bíróság a korábbiakhoz hasonló megállapításokat tett, viszont szóhasználatát átalakította. A korábbi „*great weight*” és „*substantial deference*”⁵⁹ kifejezések helyett ezentúl a „*respect*” fordulatot használja, ami az angol nyelvre érzékenyek számára világossá teszi a Bíróság csökkent vonzódását a végrehajtó hatalom irányában.⁶⁰

⁵⁵ A kormány értelmezése bár nem döntő érv a bíróságok számára, de nagy súllyal bír.

⁵⁶ A bíróságok nem alkalmazhatják a végrehajtó hatalom értelmezéseit abban az esetben, ha az értelmezés egyezkedési célokból jött létre, valamint ha azt a végrehajtó hatalom nem az „értelmezési hatáskörében” tette.

⁵⁷ Robert M. Chesney i. m. 1748. p.

⁵⁸ 1961. *Kolovrat v. Oregon*: a kormány értelmezéseire nagy hangsúlyt kell fektetni.

⁵⁹ nagy hangsúly és alapvető tisztelet

⁶⁰ Robert M. Chesney i. m. 1750. p.

A később kifejtendő 2006-os Hamdan v. Rumsfeld eset kapcsán a Bíróság kifejezetten elutasította az elnök értelmezését a Genfi Egyezmény közös 3. cikkével kapcsolatban.⁶¹

III. Az USA és a humanitárius jog

III.1. A humanitárius jogról általában

A humanitárius jog alapját négy 1949-ben megkötött genfi egyezmény, a hozzájuk kapcsolódó három kiegészítő jegyzőkönyv, valamint az 1899-ben, illetve 1907-ben elfogadott Hágai egyezmények képezik.

Egészen a 19. század közepéig humanitárius jog, vagy háború joga alatt a Legfelső Bíróság a nemzetközi szokásjog által kialakított szabályokat értette.⁶² A McLeod v. United States ügy döntését 1913-ban hozta meg a Bíróság, a jogvita a spanyol-amerikai háborúhoz kapcsolódik. Az ügyben kimondták, hogy „a törvényt úgy kell megalkotni, hogy az tükrözze a kormány azon célját, miszerint a nemzetközi jog korlátai és elvei alapján kíván cselekedni; ez a cél a más népekkel való béke és harmónia megteremtése miatt fontos”.⁶³ A döntés tehát egyben üzenet is volt a végrehajtó hatalom felé a más államokkal való békés kapcsolatok kialakítása céljából.

Az Ex parte Quirin ügyet a Bíróság 1942-ben tárgyalta. Ez volt az első olyan ügy, melyben a Bíróság ténylegesen, mélységében értelmezte a humanitárius jogot. Az ügy szerint a német vezérkar megbízott nyolc személyt, hogy díjazás ellenében pusztítsanak el amerikai hadi létesítményeket. A Bíróság előtt felmerült kérdés az volt, hogy a német állampolgárok ügyét katonai bíróság jogosult-e tárgyalni. Indoklásában először is különbséget tett egy állam hadereje és civil lakossága között. Ez alapján a nyolc személyt a német haderő alanyainak tekintette, így katonai eljárást kell velük szemben indítani. Másrészt pedig elhatárolta a jogszerű illetve jogszerűtlen hadviselő fogalmát. A vélemény szerint a két kategória között az a különbség, hogy a jogszerűtlen hadviselőket nem illetik meg a hadifoglyokat megillető jogok, így tehát ezen érvelés alapján is katonai törvényszék

⁶¹ David L. Sloss, Michael D. Ramsey, William S. Dodge: i. m. 9. p.

⁶² David Weissbrodt, Nathaniel H. Nesbitt: The Role of the United States Supreme Court in Interpreting and Developing Humanitarian Law, Minnesota Law Review Vol. 95:1339, 2011, 1352. p.

⁶³ MACLEOD V. UNITED STATES, 229 U. S. 416 (1913)

kell tárgyalja ügyüket.⁶⁴ A döntés jelentősége abban áll, hogy a Bush-adminisztráció konzekvensen a Quirin-ügyre hivatkozott az általa terroristáknak tartott személyek elfogásának jogszerűségét alátámasztva.⁶⁵

III.2. A genfi jog és az Amerikai Egyesült Államok

A genfi joghoz kapcsolódó értelmezések felélénkültek a II. világháború hatásaként tárgyalt ügyekben. Az első jelentős döntést 1946-ban hozta a Legfelső Bíróság. A Yamashita-ügyben az amerikai hadifogollyá vált japán vezérkari főnököt katonai bíróság elé állították és halálra ítélték háborús bűnök elkövetése miatt. Yamashita *habeas corpus* indítványt nyújtott be azon az alapon, hogy az ellene folyó eljárás megsértette az 1929-es genfi egyezmény 60.⁶⁶ és 63.⁶⁷ cikkét. A döntést a Bíróság a Quirin-ügyre alapította, és így az indítványt elutasította azon az alapon, hogy a katonai bíróságok döntéseinek felülvizsgálatára a Legfelső Bíróság nem rendelkezik hatáskörrel, ez a katonai hatóságok feladata. Másfelől pedig a Bíróság kijelentette, hogy az említett két rendelkezés csupán azokra a cselekményekre vonatkozik, melyeket a hadifogolyság alatt követtek el, így a katonai bíróság jogszerűen alakult meg. Az amerikai precedenst továbbá neves nemzetközi jogászok is alátámasztják, ez alapján pedig amíg nemzetközi egyezmény nem mondja ki az államok közti békét, addig a volt hadifoglyok bűneit katonai eljárásban kell elbírálni.⁶⁸

A 4 évvel későbbi Eisentrager-ügy⁶⁹ szerint a II. világháború alatt német szolgálatban álló katonákat Kínában elfogtak, és az amerikai törvények alapján ítélték el őket a háború jogának megsértése miatt. A katonák indítványt nyújtottak be, miszerint megilleti őket a *habeas corpus* joga. A Bíróság véleménye alapján az ellenséges állam állampolgárai által elkövetett háborús bűncselekmények esetén az elítélteket nem illeti meg a kérdéses jogosultság. Jackson bíró az állami szuverenitás elvét felhasználva a Bíróság véleményét azzal indokolta, hogy mivel Németországot az USA a világháború során elfoglalta, így az elfoglaló állam jogában áll eldönteni a leigázott állam lakosaira irányadó

⁶⁴ EX PARTE QUIRIN, 317 U.S. 1 (1942)

⁶⁵ David Weissbrodt, Nathaniel H. Nesbitt i. m. 1363. p.

⁶⁶ A hadifogoly ellen indított bünvádi eljárás megindításakor a fogva tartó hatalom erről azonnal, amint ezt csak teheti, de mindenesetre a tárgyalás megnyitására kitűzött hatánap előtt a védőhatalom képviselőjét értesíti.

⁶⁷ Hadifogollyal szemben csak a fogva tartó hatalom haderejéhez tartozó személyekre nézve illetékes bíróság és csak az ezekre érvényes eljárás szerint hozhat ítéletet.

⁶⁸ IN RE YAMASHITA - 327 U.S. 1 (1946)

⁶⁹ JOHNSON v. EISENTRAGER, 339 U.S. 763 (1950)

jogot, és azt, hogy egyes alkotmányból eredő jogosultságok megilletik-e őket. A Bíróság a 21 német személy *habeas corpus* indítványát a Quirin illetve Yamashita ügyekben megállapított érvek alapul vételével tehát elutasította.⁷⁰

A Bíróság II. világháborús eseményekhez kötődő megállapításai fontos részét képezik a humanitárius jog értelmezéseinek, valamint erős alapját képezik a Bíróság későbbi, a szóban forgó joganyaghoz fűződő álláspontjának.⁷¹

III.2.1. A terrorizmus elleni küzdelem – „war on terror”

Az amerikai Legfelső Bíróság tevékenysége napjainkban hatalmas szerepet kap az USA terrorizmus elleni harcában. A 2001. szeptember 11 –ei történések óta a Bíróság számos esetben foglalkozik guantanamói foglyok ügyeivel.

Kiindulópontként fontos leszögeznünk azt, hogy Guantanamo nem tartozik az Egyesült Államokhoz. Az USA 1903 óta bérli a területet Kubától, a szerződést viszont Kuba 1969-ben felmondta, habár a szerződés nem tette lehetővé az egyoldalú felmondást. 2002-ben 1500 fős katonai személyzetet vezényeltek a támaszpontra, mivel itt építettek börtönt - először csak az Afganisztánban elfogott tálibok, majd a később őrizetbe vettek számára is. Ezzel megkezdődött az Amerikai Egyesült Államok „jogi háborúja”.⁷²

További problémát jelent annak eldöntése, hogy a guantanamói foglyok hadifogolynak minősülnek-e, és így alkalmazandó-e rájuk nézve a genfi jog. Az amerikai külpolitika 2001 utáni alakulása számos érvet, illetve ellenérvet sorakoztatott fel.⁷³ Ellenérvként hozható fel John Yoo főügyészi tanácsadó memorandumja, miszerint a genfi egyezmények nem nemzetközi fegyveres konfliktusokra vonatkozó közös 3. cikke nem alkalmazható a Guantanamoval kapcsolatos vitákra, továbbá az al-Kaida nem minősül állami szereplőnek és így a genfi egyezmények nem alkalmazhatók rájuk nézve (az egyezmény csak részes államok jogszerű hadviselőire alkalmazhatók). Ezzel ellentétes álláspontot foglal el a Legfelső Bíróság. A testület meglátása szerint a később kifejtésre kerülő Hamdan-ügyet tárgyaló katonai bíróság megszegte mind a genfi egyezményt, mind pedig a katonai bíróságokra vonatkozó törvényt⁷⁴ is. A Bíróság álláspontját erősítette Mary

⁷⁰ David Weissbrodt, Nathaniel H. Nesbitt i .m. 1382. p.

⁷¹ David Weissbrodt, Nathaniel H. Nesbitt i .m. 1386. p.

⁷² Dr. Tárczy Edit Zsuzsanna: Guantanamo és Genf - Az Amerikai Egyesült Államok terrorizmus elleni harcának problémái 4. p.

⁷³ <http://usiraq.procon.org/view.answers.php?questionID=935>

⁷⁴ Military Commission Act

Robinson⁷⁵, Javier Solana⁷⁶, valamint Colin Powell⁷⁷. Ők leginkább azt erősítették, hogy az Amerikai Egyesült Államok humanitárius joggal kapcsolatos gyakorlata során soha sem tagadta meg a genfi egyezmények alkalmazását.

A humanitárius jog alapján meg kell különböztetni a hadifoglyokat, és azokat a személyeket, akik a háború jogával össze nem egyeztethető módon harcolnak. Utóbbiakat nem illeti meg a hadifoglyok jogállása, tehát velük szemben vádat lehet emelni, és a genfi konvenció alapján egyetlen követelmény az emberséges bánásmód tanúsítása. A Bush-kormányzatnak ez a nemzetközi egyezmény által adott elhatárolása teszi lehetővé, hogy a „jogellenes hadviselőket” fogva tartsák és adott esetben kényszervallatásnak tegyék ki.⁷⁸

A guantanamoi foglyokkal szembeni eljárások lefolytatásának törvényi alapját az amerikai törvényhozás 2006-ban fektette le a Military Commission Act elnevezésű jogszabállyal. Ez alapján indítottak eljárást az Afganisztánban elfogott Hamdan feltételezett terrorista ellen is, aki *habeas corpus* indítványt nyújtott be annak megállapítására, hogy a katonai törvényszék nem rendelkezik legitimitással és megtagadják tőle a genfi egyezmények és az Egységes Katonai Igazságszolgáltatási Kódex által garantált védelmet.⁷⁹ A Bíróság döntését 2006-ben hozta a Hamdi-ügyben.⁸⁰ A döntés értelmében a katonai törvényszék megsértette a háború jogát – ami a Bíróság álláspontja szerint a genfi egyezményekből és az Egységes Katonai Igazságszolgáltatási Kódexből áll. Hamdit az elnök ellenséges harcosnak nyilvánította. Az elnök cselekménye jogilag megalapozott volt az alsóbb fokú bíróság véleménye szerint, hiszen ő a haderő főparancsnoka. Az elnök cselekményét támasztotta alá továbbá a „haderő alkalmazására történő felhatalmazásról szóló törvény”, amelyet a Kongresszus 2001. szeptember 1-jét követően hozott világos felhatalmazást biztosítva az elnöknek a harc közben elfogott ellenséges haderő fogva tartására.⁸¹ A Legfelső Bíróság viszont az ötödik alkotmánykiegészítés⁸² sérelmét állapította meg, hiszen Hamdi amerikai állampolgárságú

⁷⁵ Az ENSZ emberi jogi biztosa volt.

⁷⁶ az EU korábbi kül-és biztonságpolitikai főképviselője

⁷⁷ 2002-ben, nyilatkozata megtételekor amerikai külügyminiszter

⁷⁸ Ronald Dworkin: Miről döntött valójában a bíróság? In Fundamentum – az emberi jogok folyóirata, XIII. évfolyam, 3. szám 39. p.

⁷⁹ Dr. Tárczy Edit Zsuzsanna i. m. 5. p.

⁸⁰ HAMDAN V. RUSMFELD No. 05-184. (2006)

⁸¹ Ronald Dworkin: i. m. 35. p.

⁸² Senkit sem lehet főbenjáró vagy súlyos bűncselekmény miatt felelősségre vonni, csak ha a Nagy Esküdtszék vádindítványt vagy vádhatározatot terjesztett elő, kivéve a szárazföldi, tengeri haderő vagy a milícia körében felmerült ügyeket, amikor a szóban forgó személy háború vagy a közt fenyegető veszély idején tényleges szolgálatot teljesít; senkit nem lehet ugyanazon bűncselekményért kétszer életét vagy testi épségét fenyegető eljárás alá vonni; senkit nem lehet arra kényszeríteni, hogy büntetőügyben saját maga ellen

volt. A Bíróság hangsúlyozta Hamdi védelemhez való jogát, valamint azt is, hogy a tárgyalás nélküli fogva tartás egyetlen célja csak az lehet, hogy meggátolja az ellenséges személyeket a harc további folytatásában.⁸³

A Bíróság többségi véleményét előterjesztő O'Connor bírónő indokolása szerint a Hamdihoz hasonló módon elfogott személyek számára rendkívül szűk körű eljárási jogosultságok állnak rendelkezésre. A felállított katonai törvényszékek sokkal kedvezőbbek a kormányzat számára, hiszen egyébként a rendes eljárásból kizárt, hallomásból származó bizonyítékok is elfogadhatók. Így Hamdival szemben elegendő volt a Mobbs-jelentésben⁸⁴ foglaltak bizonyítékként való felsorakoztatása. Ebből pedig egyértelműen adódik, hogy Hamdi számára komoly nehézségekkel járna megbízható és jóindulatú tanúk begyűjtése Afganisztánból.⁸⁵

Jose Padillát 2004-ben azzal vádolták meg, hogy az al-Kaida megbízásából robbantásos merényletet tervez az Egyesült Államok területén. New Yorkba szállították, ahol először „védőőrizetbe vett tanúnak” nyilvánították, majd miután ügyvédje megtámadta elfogásának jogszerűségét, ellenséges hadviselőnek nyilvánítva Guantanamo-ra szállították.⁸⁶ A Bíróság tehát a Padilla-ügyben⁸⁷ hozott döntésében belső eljárásjogi szabályra hivatkozással elutasította Padilla *habeas corpus* indítványát számos korábbi döntésére hivatkozva azon az alapon, hogy a szövetségi *habeas corpus* indítványt a fogva tartóval szemben kell benyújtani. Így Padilla eljárásjogi szabályt sértett, amikor az indítványt a New York-i szövetségi bíróságon nyújtotta be. Az ellenvéleményt előterjesztő bírák minősítése alapján a Bíróság „az ország szempontjából elsődleges fontosságú” kérdésben úgy hozott döntést, hogy egy eljárási szabályt „szolgai módon alkalmazott”.⁸⁸ Az ellenvéleményt megfogalmazó bíráknak ez a minősítése tulajdonképpen a Bíróság oly sokszor látott módszerét írja le, melynek során a legfelsőbb bírói fórum belső eljárásjogi rendelkezések megsértésére hivatkozva mentesíti az Egyesült Államokat nemzetközi egyezményben foglalt kötelezettségeinek – jelen esetben a genfi egyezmények közös 3. cikkének – teljesítése alól. A döntés jelentősége abban áll, hogy így a Legfelső Bíróság lehetővé tette az amerikai kormányzat számára a „fórumvásárlás” lehetőségét, hiszen ezek

tanúskodjék; életet, szabadságot vagy vagyont sújtó ítéleteket csak a törvénynek megfelelő eljárás alapján lehet kimondani; magántulajdont közcélokra csak igazságos kártalanítás ellenében lehet igénybe venni.

⁸³ Ronald Dworkin i. m. 35. p.

⁸⁴ Michael H. Mobbs az amerikai védelmi minisztérium akkori különleges szaktanácsadójának nyilatkozata a Hamdi által elkövetett cselekményekkel, és az ellene folyó eljárással kapcsolatban

⁸⁵ Ronald Dworkin i. m. 36. p.

⁸⁶ Dr. Tárczy Edit Zsuzsanna i. m. 6. p.

⁸⁷ RUMSFELD V. PADILLA (03-1027) 542 U.S. 426 (2004)

⁸⁸ Ronald Dworkin i. m. 38. p.

után nem valószínű, hogy az elfogott személyeket szövetségi bíróságokhoz fogják majd szállítani.⁸⁹

Nyilvánvaló, hogy a guantanamói fogolytábor abból a célból hozták létre, hogy jogi alapot teremtsenek a hagyományostól eltérő eljárások lefolytatására, hiszen általános megközelítésként erre a területre nem terjed ki az Egyesült Államok joghatósága, így az eljáró bíróságok hatásköre sem. A cél az volt tehát, hogy a foglyokkal szembeni eljárásokat gyorsabban, és könnyebben lehessen lefolytatni. Ezen körülmények fennállásán alapszik a Rasul-ügy⁹⁰ is, melyben a Bíróság ugyancsak 2004-ben hozott döntést. Rasul, több fogollyal együtt *habeas corpus* indítványt nyújtott be, melyet az alsóbb bíróságok elutasítottak. A Legfelső Bíróság ezzel ellentétben olyan döntést hozott, hogy Guantanamo felett – a Kubával fennálló kapcsolatokon alapulva – az Egyesült Államok hatékony és állandó felügyeletet gyakorol, így az ott fogva tartott nem amerikai állampolgárságú személyeket megilleti a *habeas corpus* joga.

A 2008-as Boumedine v. Bush ügyben a Bíróság véleménye alapján a jogvitában szereplő foglyok nem számítanak az Amerikai Egyesült Államok ellenségének (az afgán-háborúban fogták el őket, de gambiai, illetve bosznia-hercegovinai állampolgárokról van szó). Így - az Eisentrager-üggyel ellentétben - itt megállapításra került, hogy adott esetben az USA területén kívül háború során elfogott külföldi állampolgárok jogosultak lesznek a *habeas corpus*-indítvány benyújtására.⁹¹

A Bíróság utóbbi két döntésének jelentősége abban áll, hogy ezáltal megtörtént az egyes univerzális emberi jogok kiterjesztése. A kiterjesztésnek így két iránya figyelhető meg. A szóban forgó jogok megilletik egyrészt azokat a nem amerikai állampolgárokat, akik az Egyesült Államok Bíróság által „kiterjesztett” joghatóságán belül nyújtanak be indítványt. Másrészt pedig egyes esetekben megilleti azokat is, akik nem amerikai állampolgárok, és ráadásul az amerikai joghatóságon kívül fogják el őket. Utóbbi személyek indítványának jogszerűségét a háborús viszonyok alapján látja indokoltnak a Bíróság.

Az univerzális jogosultságok kiterjesztésén túl az idézett két legfelső bírósági vélemény egyúttal hivatkozási alapot teremtett a guantanamói foglyokkal szemben folytatott bánásmód jogszerűtlenségének bizonyítására. A Bíróságnak az alkotmány ezen irányú kiterjesztésére vonatkozó tendenciája pedig abból a szempontból jelentős, hogy így

⁸⁹ Ronald Dworkin i. m. 37. p.

⁹⁰ RASUL V. BUSH (03-334) 542 U.S. 466 (2004)

⁹¹ BOUMEDINE V. BUSH, 553 U.S. 723 (2008)

a kezébe került egy olyan fegyver, amelyet a végrehajtó hatalom jogkorlátozó aktusaival szemben eredményesen érvényesíthet.

IV. A Nemzetközi Bíróság döntéseinek szerepe

A Nemzetközi Bíróság joghatóságát az államok kétféleképpen ismerhetik el; egyrészt nemzetközi szerződés aláírásával, amely a vitákat a Bíróság hatáskörébe utalja (azonban az államok fenntartással élhetnek egyes kérdésekre nézve), másrészt pedig ad hoc jelleggel, azaz az adott ügyre nézve külön nyilatkozat megtételével.⁹² Az USA egyetlen alkalommal élt az utóbbi lehetőséggel, mégpedig az 1981-es Kanada elleni, tengerjogi vitában.⁹³ 1946-ban az Egyesült Államok – a többi állam ösztönzése céljából – elismerte a Nemzetközi Bíróság kötelező joghatóságát, azonban fenntartással élt, miszerint az elismerő nyilatkozat nem vonatkozik az Amerikai Egyesült Államok által meghatározott belső jogi kérdésekre.⁹⁴ Az USA nyilatkozatát egy külügyminisztériumi levéllel 1985-ben visszavonta, miután a Nicaragua-ügyben⁹⁵ a Nemzetközi Bíróság többször is visszautasította az Egyesült Államok joghatósági kifogásait. Az Amerikai Egyesült Államok mindeztidáig 22 ügyben vett részt, valamint a Nemzetközi Bíróság tanácsadó véleményeinek többsége is érinti az Egyesült Államokat. Egyetlen állam sem szerepel ilyen gyakran a Nemzetközi Bíróság előtt.⁹⁶

Dolgozatom szempontjából legfontosabb kérdés az, hogy az amerikai Legfelső Bíróság, és így az Egyesült Államok miként viszonyul a Nemzetközi Bíróság döntéseéhez, azoknak mekkora szerep jut az amerikai belső jogban. Így három Nemzetközi Bíróság által hozott döntéshez kapcsolódó legfelső bírósági döntést kell megvizsgálnunk. Mindhárom az 1963-as konzuli kapcsolatokról szóló Bécsi egyezmény 36. cikkének⁹⁷ megsértéséhez

⁹² Nemzetközi Bíróság statútuma 36. cikk

⁹³ Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada, United States of America) International Court of Justice, Special Agreement, 1981, November 25

⁹⁴ Acceptance of Compulsory Jurisdiction of International Court of Justice, 1946, August 2

⁹⁵ Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua, United States of America) International Court of Justice, Judgment, 1984, November 26

⁹⁶ Sean D. Murphy: The United States and the International Court of Justice: Coping with Antinomies, George Washington University School of Law, 2007. 31. p.

⁹⁷ *Érintkezés a küldő állam honosaival*

1. A küldő állam honosaival kapcsolatos konzuli feladatok gyakorlásának megkönnyítése érdekében:

kapcsolódik. Az amerikai hatóságok egyik esetben sem tájékoztatták a letartóztatott személyeket arról, hogy letartóztatásuk tárgyában joguk van felvenni a kapcsolatot az állampolgárságuk szerinti konzuli tisztségviselőkkel.

Az ügyek szempontjából a bécsi egyezmény 36. cikkén kívül jelentőséggel bír még két rendelkezés. Közülük egyik a Bécsi Egyezményhez fűzött kiegészítő jegyzőkönyv, miszerint a Bécsi Egyezmény értelmezéséből folyó vitában kizárólagos hatáskörrel rendelkezik a Nemzetközi Bíróság, másik pedig az ENSZ Alapokmány 94. cikk 1. bekezdése, miszerint „Az Egyesült Nemzetek mindegyik tagja kötelezi magát, hogy minden olyan jogvitában, amelyben félként szerepelt, alkalmazkodni fog a Nemzetközi Bíróság határozatához.”

Eredetileg az USA a Bécsi Egyezményhez fűződő kiegészítő jegyzőkönyv aláírásával a Nemzetközi Bíróság Bécsi Egyezménnyel kapcsolatos kötelező joghatóságát elismerte. 2005-ben – az Avena-döntés után – Condoleeza Rice külügyminiszter asszony viszont a joghatóság visszavonásáról értesítette Kofi Annant.⁹⁸

IV.1. A Breard-ügy⁹⁹

1992-ben az amerikai rendőrség Angel Francisco Beard paraguayi állampolgárt letartóztatta, és nem közölték vele, hogy joga van a paraguayi konzulátust értesíteni. Az eljárás kezdetén a vádat képviselő ügyész vádalkut ajánlott Breardnek. A terhelt azonban

a) a konzuli tisztségviselőknek joguk van ahhoz, hogy a küldő állam honosaival szabadon érintkezzenek és őket felkeressék. A küldő állam honosainak ugyanígy joguk van ahhoz, hogy a konzuli tisztségviselőkkel érintkezzenek és őket felkeressék;

b) amennyiben az érdekelt személy ezt kéri, a fogadó állam illetékes hatóságai kötelesek késedelem nélkül értesíteni a küldő állam konzuli képviseletét, ha annak konzuli kerületében a küldő állam honosságával rendelkező valamely személyt letartóztattak, bebörtönöztek, előzetes letartóztatásba helyeztek vagy bármely más módon feltartóztattak. A letartóztatott, bebörtönzött, előzetes letartóztatásba helyezett vagy bármely más módon feltartóztatott személy részéről a konzuli képviselethez intézett mindenfajta közlést, a fogadó állam illetékes hatóságai ugyancsak késedelem nélkül kötelesek továbbítani. E hatóságok kötelesek késedelem nélkül felvilágosítani az érdekelt személyt a jelen bekezdés alapján biztosított jogairól;

c) a konzuli tisztségviselőknek joguk van ahhoz, hogy a küldő állam letartóztatott, bebörtönzött, előzetes letartóztatásba helyezett vagy bármely más módon feltartóztatott honosát felkeressék, vele személyesen beszéljenek, illetve levelezzenek és ellássák jogi képviseletét. A konzuli tisztségviselőknek joguk van felkeresni a küldő állam olyan honosait is, akiket konzuli kerületükben bírói ítélet alapján bebörtönöztek vagy fogvatartanak. A konzuli tisztségviselőknek azonban tartózkodniuk kell a bebörtönzött, előzetes letartóztatásba helyezett vagy bármely más módon feltartóztatott személy érdekében való fellépéstől, ha az illető ezt kifejezetten ellenzi.

⁹⁷ Sanchez-Llamas v. Oregon, 548 U.S. 331 (2006)

⁹⁸ MEDELLIN V. TEXAS 552 U.S. (2008)

⁹⁹ Case Concerning the Vienna Convention on Consular Relations (Paraguay, United States of America), International Court of Justice, Judgment, 1998, October 9

az ajánlatot visszautasította, mivel ilyen intézmény a paraguayi jogban nem létezik, a vádalku idegen volt a dél-amerikai ország jogi hagyományaitól. Így tárgyalásra került sor, ahol az esküdtszék javaslata alapján a bíró ítéletében halálbüntetést szabott ki. Breard a döntés ellen a Legfelső Bírósághoz fellebbezést nyújtott be, valamint *habeas corpus* indítványt a körzeti bírósághoz. Indítványát elutasították. A paraguayi konzulátus 1996-ban értesült az eljárásról, és ennek hatására Breard a legalsóbb szövetségi fórumon nyújtott be *habeas corpus* indítványt. 1998-ban Paraguay a Legfelső Bírósághoz fordult, illetve diplomáciai lépéseket tett az amerikai külügyminisztérium felé az eljárás felülvizsgálata céljából. A paraguayi törekvéseket az amerikaiak visszautasították, így Paraguay a Nemzetközi Bírósághoz fordult, aki közbenső intézkedésként kötelezte az Amerikai Egyesült Államokat, hogy tegyenek meg minden lehetséges lépést annak érdekében, hogy Angel Fransisco Brearden ne hajtsák végre a kivégzést addig, amíg a nemzetközi eljárásban végső döntést nem hoznak.¹⁰⁰

A Breard-ügy tárgyalása kezdte meg azt a folyamatot, mely során még mindig érthetetlen, hogy miért ragaszkodik az Egyesült Államok egy bizonyos szempontból kevésbé kardinális nemzetközi rendelkezés megsértéséhez.

Paraguay tehát a Legfelső Bírósághoz fordult a nemzetközi fórum intézkedésének kikényszerítése végett. A Legfelső Bíróság véleményéből¹⁰¹ kiolvasható az amerikai álláspont, amit számos jogi érv támasztott alá. A Bíróság először is eljárásjogi hibára hivatkozott, mikor megállapította, hogy Breard *habeas corpus* indítványa azért került elutasításra, mert azt szövetségi bíróságnál terjesztette elő, márpedig az amerikai eljárásjogi szabályok értelmében az ilyen indítványt állami bíróságnál kell benyújtani. Az amerikai szabályok egyértelmű alkalmazását írja elő a Bécsi Egyezmény is, amikor kimondja, hogy a 36. cikk rendelkezéseit a fogadó állam jogszabályaival összhangban kell alkalmazni.¹⁰² A Bíróság ugyan megállapította, hogy a nemzetközi források iránt kellő tiszteletet kell tanúsítani, második érvként azonban a Bíróság egy korábbi véleményére hivatkozva azt hozta fel, hogy amennyiben egy törvény és egy nemzetközi egyezmény ellentétbe kerül egymással, a később keletkezett jogszabály lesz az irányadó – így újból megjelent a *later-in-time* szabály második változata. Egy 1996-ban életbe léptetett - terrorizmus elleni harcról és a hatásos halálbüntetésről szóló - törvény alapján pedig el kell

¹⁰⁰ Sean D. Murphy i. m. 38-41. p.

¹⁰¹ BREARD V. GREENE, No. 97-8214 (A-732) (1998)

¹⁰² 1987. évi 13. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról Bécsben, 1963. április 24-én elfogadott egyezmény kihirdetéséről, 36. cikk 2. A jelen Cikk 1. bekezdésében említett jogokat a fogadó állam törvényei és más jogszabályai keretében kell gyakorolni, de e törvényeknek és más jogszabályoknak lehetővé kell tenniük azon célok teljes megvalósulását, amelyek érdekében a jelen Cikk az említett jogokat biztosítja.

utasítani azt az USA nemzetközi egyezményeinek megsértésére alapított indítványt, amit hibásan nyújtottak be. Így e törvény szabályait kell alkalmazni a korábban keletkezett, 1963-as egyezménnyel szemben. Paraguay perben való részvétele ugyancsak elutasításra került. Mégpedig azért, mert Paraguay nem tartozik az USA joghatósága alá, ezt támasztja alá a tizenegyedik alkotmánykiegészítés¹⁰³ is, melynek alapvető elve a külföldi államokkal szemben az Egyesült Államokat megillető immunitás.

A Legfelső Bíróság tehát a belső jogszabályokra alapított érvelésével elsimította az Egyesült Államok nemzetközi kötelezettségszegését, Breardet pedig kivégezték. A Nemzetközi Bíróság természetesen megállapította, hogy az USA megsértette egyrészt a Bécsi egyezmény 36. cikkét, továbbá nem tett eleget a Nemzetközi Bíróság kötelező erejű döntéseinek sem.¹⁰⁴ Hatásos nemzetközi jogi szankció hiányában – ahogy a továbbiakban látni fogjuk – az Egyesült Államok nem tántorította el a Nemzetközi Bíróság attól, hogy a Bécsi egyezmény 36. cikkének megsértéséből gyakorlatot alakítson ki.

IV.2. A LaGrand-ügy

A LaGrand testvérek ügye 1999-ben az előző pontban kifejtett eset mintájára zajlott le azzal a különbséggel, hogy a Bécsi egyezmény szempontjából jogsérelmet szenvedők ezúttal német állampolgárok voltak. A Nemzetközi Bíróság ezen ügy kapcsán egy lépéssel továbbment a Breard-ügyhöz képest. Kijelentette, hogy a Bécsi egyezmény 36. cikke nem csak az aláíró államok számára biztosít jogosultságot, hanem az államok állampolgárai számára is kikényszeríthető jogokat testesít meg.¹⁰⁵

IV.3. Az Avena-ügy¹⁰⁶

Az előbbieken kifejtettek alapján látható, hogy az utóbbi időben egyre gyakrabban figyelhető meg az USA részéről az elítéltek konzuli védelemhez fűződő jogának megsértése. Így a nemzetközi hírekben sok szó esik a Nemzetközi Bíróság által 52 mexikói

¹⁰³ Az Egyesült Államok jogának hatálya nem alkalmazható olyan peres eljárásoknál vagy jogszolgáltatásban, amelyet az Egyesült Államok egyik államának állampolgárai, vagy bármely külföldi állam állampolgárai illetve alattvalói kezdeményeznek illetve foganatosítanak az Egyesült Államok egy másik állama ellen.

¹⁰⁴ Chapter 4, Case Concerning the Vienna Convention on Consular Relations (Paraguay, United States of America), Judgment 1998, October 9.

¹⁰⁵ Michael John Garcia i. m. 16. p.

¹⁰⁶ Case Concerning Avena and other Mexican Nationals (Mexico, United States of America) Judgment, 2004, March 31.

ügyében hozott Avena-döntésről. A Nemzetközi Bíróság ebben az ügyben is megállapította az Egyesült Államok kötelezettségszegését. A nemzetközi ügyel kapcsolatban számos ügy jutott el a Legfelső Bírósághoz, ezek közül a három legfrissebbet vizsgáltam meg. A három ügy közül a Sanchez-Llamas-ügy egyben értelmezi a kérdéses nemzetközi szerződést, a Medellín illetve Leal Garcia ügyek pedig a Nemzetközi Bíróság döntéseinek belső jogban betöltött szerepét vitatja, és amint majd látni fogjuk, utasítja el.

A 2006-os Sanchez-Llamas v. Oregon ügyben először is a Bíróság kimondta, hogy a döntés alapján semmilyen jogorvoslat nem illeti meg egyik elítéltet sem, így felesleges annak vizsgálata, hogy a 36. cikk keletkeztet-e olyan jogot, ami az amerikai hatóságok előtt érvényesíthető lenne.

Az elítélteket megillető jogorvoslati jogosultsághoz kapcsolódóan megállapításra került, hogy kizárólag a 36. cikk 2. bekezdésének van helye, miszerint a 36. cikket a nemzeti jogszabályoknak és szokásoknak megfelelően kell alkalmazni. A Bíróság álláspontja szerint egy egyezményben részes állam sem alkalmaz belső jogon alapuló jogorvoslatot az egyezmény megsértése esetén. A Bíróság értelmezése alapján a 36. cikk nem a konzuli képviselő eljárásban való jelenlétére tartalmaz jogot, csupán a konzulátus elítélés vagy letartóztatás tényéről történő értesítésére. A felmerült jogsérelem megoldásaként a Bíróság a diplomáciai utat helyezi előtérbe.

Végül pedig a Bíróság nem látta indokoltnak a belső eljárás jogi szabályok félredobását a 36. cikk miatt két okból. Egyrészt a Bíróság már korábban kifejtette, hogy általánosan elfogadott a nemzetközi jogban az, hogy ellentétes és kifejezett nyilatkozat hiányában a belső eljárásjogi szabályok határozzák meg a nemzetközi szerződés belső jogba való beépítését, másrészt lehet, hogy a 36. cikkhez hasonló rendelkezés a szövetségi jog részét képezi, viszont az Alkotmány biztosan – márpedig az eljárásjogi szabályok erre a dokumentumra vonatkoznak. Az ügyben az elítéltek érvelésükben hivatkoztak az Avena-döntés megállapításaira. Ezzel kapcsolatban viszont a Bíróság kimondta, hogy a Nemzetközi Bíróság döntése „tiszteletteljes megfontolást” igényel, de ez még nem kötelezi a Legfelső Bíróságot arra, hogy felülbírálja saját, egy korábbi ügyben hozott alkotmányértelmezését. Továbbá a Bíróság kifejtette, hogy a 36. cikk nincs összhangban az angolszász rendszerrel, ahol az eljárási hibák következményei magukra a felekre hárulnak, és nem a hatóságokra (ahogy az a kontinentális jogra jellemző).

Tehát a Bíróság döntése alapján a 36. cikkből folyó jogok semmivel sem esnek más elbírálás alá, mint a szövetségi jogból adódó követelések.¹⁰⁷

A *Medellín v. Texas*¹⁰⁸ ügy ítéletének meghozatalára 2008-ban került sor. Jose Ernesto Medellínt a texasi bíróság emberölés miatt ítélte el. Medellín az egyike volt annak az 51 mexikói állampolgárnak, akiknek ügyét a Nemzetközi Bíróság is tárgyalta. A jogi probléma itt is abból adódott, hogy Medellínnek nem biztosították jogát arra, hogy értesítse a mexikói konzulátust az elfogásáról.

A Bíróság nem vitatta, hogy az *Avena*-döntés nemzetközi kötelezettséget keletkeztet. Viszont nem minden nemzetközi jogi kötelezettség minősül kötelező érvényű szövetségi jognak. Itt inkább azt kell megvizsgálni, hogy az *Avena*-döntésnek van-e olyan hazai hatása, ami miatt az állami, ill. szövetségi bíróságokra nézve alkalmazandó jogot jelent. Az ENSZ Alapokmány 94. cikkét vizsgálva a Bíróság a következő álláspontot fogadta el: a „kötelezi magát” fordulat nem a Nemzetközi Bíróság döntéseinek automatikus elismerését jelenti, hanem egyfajta kötelezettségvállalást arra nézve, hogy az adott állam megfelelő politikai aktusokat tegyen a döntéssel való összhang megteremtése érdekében. A Bíróság a Nemzetközi Bíróság Statútumát is megvizsgálta a kérdés eldöntésénél. Az álláspont szerint a Nemzetközi Bíróság egyrészt csak államok közti vitákat rendez és nem magánszemélyek közötti vitákat. Másrészt pedig a Statútum értelmében a Nemzetközi Bíróság döntése csak a felekre és csak az adott ügyben bír kötelező erővel.

Másik fontos kérdés volt az Elnöki Memorandum bíróságokra gyakorolt kötelező ereje. 2005-ben Bush elnök memorandumot intézett a főügyészhez, melyben kifejtette, hogy az USA részese mind az 1963-as Bécsi Egyezménynek, mind pedig a hozzá kapcsolódó kiegészítő jegyzőkönyvnek, és így a Nemzetközi Bíróság joghatósággal rendelkezik az egyezmény alkalmazásával és értelmezésével kapcsolatos jogviták eldöntésében. Továbbá kijelentette, hogy az Egyesült Államok úgy fog eleget tenni a Nemzetközi Bíróság által megállapított kötelezettségének, hogy utasítja a bíróságokat az *Avena*-döntés végrehajtására.¹⁰⁹ A második kérdéssel kapcsolatban a Bíróság értelmezése alapján az elnöknek számos politikai eszköz van a kezében ahhoz, hogy nemzetközi kötelezettségeket betartasson. Azt viszont nem teheti meg, hogy egy nem közvetlenül érvényesülő nemzetközi egyezményt kötelezően érvényesülővé tegyen, még hozzá

¹⁰⁷ SANCHEZ-LLAMAS V. OREGON, 548 U.S. 331 (2006)

¹⁰⁸ MEDELLIN V. TEXAS, 552 U.S. (2008)

¹⁰⁹ Sean D. Murphy i. m. 46-47. p.

egyoldalú aktussal. Ilyen hatáskörrel a Kongresszus rendelkezik. Medellín érvelése alapján ez az intézkedés beletartozik az elnök „gondoskodó hatáskörébe”. A Bíróság viszont megállapította, hogy ez a hatáskör az elnöknek arra biztosít jogot, hogy betartassa a törvényeket, és nem arra, hogy alkossa őket.¹¹⁰

Paulsen jogtudós a Medellín-üggyel kapcsolatos véleménye szerint a nemzetközi jog egyes értelmezései a végrehajtó hatalmat csupán a külpolitika kialakításában befolyásolhatják.¹¹¹ Továbbá az Egyesült Államokon kívüli intézmények – így többek között az ENSZ Alapokmány vagy a Nemzetközi Bíróság – nem rendelkeznek hatáskörrel az amerikai alkotmány értelmezése terén, nem az alkotmány által felhatalmazott bírácoknak minősülnek, így értelmezéseiknek semmilyen kötelező ereje nincs az amerikai belső jogban.¹¹²

2011-ben döntött a Legfelső Bíróság Leal Garcia¹¹³ ügyében. Leal az Avena ügyre hivatkozott, a Legfelső Bíróság viszont kimondta, hogy sem az Avena-döntés, sem a döntést implementálni célzó elnöki utasítás nem minősül kötelező érvényű szövetségi jognak.

Leal álláspontja alapján a texasi bíróságot köti a 14. Alkotmánykiegészítés¹¹⁴ („*due process clause*”), és így nem hajtható végre a büntetés addig, amíg a Kongresszus nem hoz törvényt az Avena-döntés szövetségi jogba való beültetésével kapcsolatban. A Bíróság álláspontja alapján egyrészt nem lehet egy tagállami bírósági döntés végrehajtását függővé tenni egy esetleges törvény jövőbeni megalkotásától, másrészt pedig a törvényhozás nem is mutat semmiféle hajlandóságot egy ilyen törvény meghozatala felé (7 év telt el a Nemzetközi Bíróság döntése óta, 3 pedig a Medellín-döntés óta). Amennyiben egy ilyen nemzetközi döntés a belső jogba kerülne, ez azt jelentené, hogy a szövetségi bíróságok előtt lehetne igényt előadni közvetlenül a Bécsi Egyezményre alapítva. A Legfelső Bíróság döntése értelmében a büntetés végrehajtása mindezek alapján tehát nem függeszthető fel.

Az ellenvéleményt előterjesztő bírák szerint a végrehajtás megatagadása az USA nemzetközi jogi kötelezettségeit súlyosan sérti. Az ellenvélemény kifejti, hogy az USA

¹¹⁰ MEDELLIN V. TEXAS, 552 U.S. (2008)

¹¹¹ Michael Stokes Paulsen i.m. 1805. p

¹¹² Michael Stokes Paulsen i.m. 1817. p

¹¹³ LEAL GARCIA V. TEXAS, No. 11-5001 (2011)

¹¹⁴ Valamennyi, az Egyesült Államokban született, vagy később ott állampolgárságot nyert személy, aki ennek következtében az Egyesült Államok fennhatósága alá esik, a lakhelye szerinti állam, és az Egyesült Államok állampolgára. Egyetlen állam sem hozhat vagy alkalmazhat olyan törvényt, mely korlátozza az Egyesült Államok állampolgárait megillető előjogokat vagy mentesítéseket; egyetlen állam sem foszthat meg valakit életétől, szabadságától vagy tulajdonától megfelelő törvényes eljárás nélkül; törvénykezés során az államok senkitől nem tagadhatják meg a törvények nyújtotta egyenlő jogvédelmet.

nem csak az 1963-as Bécsi Egyezményt írta alá, majd ratifikálta, hanem az egyezményhez kapcsolódó 1964-es fakultatív jegyzőkönyvet is, ami a viták rendezéséről szól.¹¹⁵

Természetesen a szövetségi főügyész is aktívan részt vett az ügyben. Egyrészt indítványozta a büntetés végrehajtásának felfüggesztését, másrészt pedig kifejtette, hogy az intézkedés megtagadása az USA külpolitikájának jelentős sérelmét eredményezi.¹¹⁶

A döntés további következménye volt az a mexikói kormány által benyújtott indítvány, miszerint a büntetés-végrehajtás felfüggesztésének megtagadása jelentősen meggátolja a mexikói kormányt az USA kormányával való együttműködésben (különösen a kiadatás és a jogsegély, valamint a közös határok megerősítése terén).¹¹⁷

Az így kifejtett témakör szorosan kapcsolódik a nemzetközi szerződések amerikai belső jogban betöltött szerepének kérdéséhez. Általános tendenciaként figyelhető meg az, hogy maga az amerikai külpolitika szorosan támaszkodik saját bírói hatalmának véleményéhez. A Legfelső Bíróság pedig az esetek nagy részében arra törekszik, hogy a végrehajtó hatalom számára kedvező döntéseket hozzon. A Bíróság ezt pedig úgy tudja elérni, hogy jogi érvelésében belső jogi szabályokra hivatkozik, és ezzel próbálja mentesíteni az amerikai államot nemzetközi jogi kötelezettségei alól. Ez a módszer az eddigiek során bevált, hiszen a nemzetközi fórum kezében nincs egy olyan hatásos szankció, amit az Amerikai Egyesült Államok, mint nagyhatalom ellen érvényesíteni tudna.

Mindezek után is sokak számára érthetetlen, hogy az Amerikai Egyesült Államok miért tagadja meg konzekvensen a konzuli értesítéshez való jogot külföldi állampolgárságú terheltektől. Amint látható volt, az USA teljes mértékben figyelmen kívül hagyja a Nemzetközi Bíróság döntéseit. A gyakorlat mellett érvként szolgálhat az, hogy a nemzetközi döntés betartása céljából jelentősen módosítani kellene az amerikai eljárásjogi szabályokat, és az eljárás költségei növekednének. A gyakorlat követése viszont jelentős mértékben rontja a külföldi államokkal való kapcsolatokat, hiszen ezek után az USA milyen alapon várhatja el, hogy saját állampolgárai számára külföldön biztosítsák a 36. cikkben meghatározott jogosultságokat?¹¹⁸ Az USA másik lehetősége az lenne, hogy eleget tesz a Nemzetközi Bíróság döntéseinek. Emellett érvként szolgálhat az, hogy maga az Egyesült Államok is hivatkozott a nemzetközi bírói fórum döntéseinek kötelező erejére, amikor Irán Bécsi egyezményből fakadó kötelezettségeit szegte meg amerikai diplomaták

¹¹⁵ MEDELLIN V. TEXAS, 552 U.S. (2008)

¹¹⁶ Leal Garcia v. Texas, No. 11-5001 (2011)

¹¹⁷ Leal Garcia v. Texas, No. 11-5001 (2011)

¹¹⁸ Michael John Garcia i. m. 20. p.

túszul ejtésével.¹¹⁹ A sűrűn ellenvéleményt előterjesztő Breyer és Stevens bíró is a Nemzetközi Bíróság döntéseinek betartása mellett foglalt állást az egyes ügyekben. Másfelől viszont az alsóbb szövetségi bíróságok tehetetlenek, hiszen az amerikai törvényhozás akképpen oldotta meg a kérdést, hogy életbe léptetett egy olyan törvényt, ami a Legfelső Bíróság véleménye szerint kizárja a Bécsi egyezmény alkalmazását (ez a törvény a korábban már említett 1996-os törvény).¹²⁰

Látható, hogy a belső jogszabályokra, illetve a bíróságok joggyakorlatára való hivatkozást nem csak a guantanamoi foglyok *habeas corpus* indítványainak elbírálásánál alkalmazza a Bíróság, hanem a Nemzetközi Bíróság döntéseiben meghatározott kötelezettségek teljesítésének megtagadásakor is. A már említett felelősségi tervezet Kommentárja¹²¹ azonban világos iránymutatást ad a 32. cikk értelmezésére vonatkozóan. A Kommentár ugyan elismeri, hogy az állami szervek akadályba ütközhetnek egyes nemzetközi szerződés által előírt kötelezettségek teljesítésekor, az állam viszont ennek ellenére nem tekinthet a belső jogszabályokra, illetve a belső joggyakorlatra úgy, mintha azok a kötelezettség teljesítésének korlátai lennének.

A Kommentár továbbá kimondja azt is, hogy a belső jogra való hivatkozás kizárását az államok gyakorlata is alátámasztja. A Kommentár ezen rendelkezésének érdekessége, hogy a Jogi Bizottság pont egy olyan esetet hoz példaként, melyben az Egyesült Államok is szerepelt. Az eset 1906-ra nyúlik vissza. Ebben az évben Kalifornia állam olyan törvényt hozott, mely japán gyermekek oktatásban megnyilvánuló diszkriminációját hozta létre. Mivel ez a jogszabály ellentétben állt az USA és Japán között megkötött 1894-es nemzetközi szerződéssel, Roosevelt elnök utasítást adott ki, és elrendelte, hogy a „törvényeket módosítsák annak érdekében, hogy az elnök képes legyen a külföldiek nemzetközi szerződésben lefektetett jogait biztosítani”. Így a kaliforniai törvény visszavonására került sor.¹²²

Az Egyesült Államok tehát rendelkezik precedenssel a belső jog kizárására vonatkozóan, jelenleg viszont az figyelhető meg, hogy az USA hatalmi pozícióját próbálja erősíteni a többi állammal szemben azáltal, hogy nemzeti szabályaira való hivatkozással nemzetközi szabály, illetve a Nemzetközi Bíróság döntéseinek betartását megtagadja. A

¹¹⁹ Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran) 1980, May 24.

¹²⁰ Michael John Garcia i. m. 21. p.

¹²¹ Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with Commentaries, Yearbook of the International Law Commission, 2001. Vol. II., Part Two, 94. p.

¹²² R. L. Buell: The development of the anti-Japanese agitation in the United States, Political Science Quarterly, Vol. 37. (1922) 622-631. p.

Bíróság döntéseit olvasva sokszor tűnhet úgy, mintha a Bíróság az nemzetközi jogra az amerikai jogba „betolakodó” intézményként tekintene.

V. A nemzetközi jog szerepének további aspektusai az amerikai belső jogban

V.1. A külföldi jog alkalmazása a Legfelső Bíróság által

A joggyakorlatot és a szakirodalmakat végigkövetve általánosságban látható, hogy a nemzetközi jog egyfajta korlátként jelentkezik a Bíróság értelmezései során. Egyes szerzők eljutnak akár olyan következtetések levonásáig, hogy a Bíróság szemében az amerikai alkotmány a nemzetközi jog felett áll, és így a nemzetközi jog alkotmányellenes.¹²³

Ahogy az már látható volt a halálbüntetés körüli kérdések taglalásánál, a Legfelső Bíróság jelenlegi működése során kirajzolódik egyfajta kettősség a bírák összetételét illetően. Egyik oldalon állnak azok a bírák (Stevens, Kennedy, Breyer bíró), akik próbálnak nyitni a külföldi gyakorlat felé, és így az ellenvéleményekben sűrűn utalnak nemzetközi szervezetek, európai államok állásfoglalásaira, gyakorlatára. Másik oldalon pedig kiemelkedő Antonin Gregory Scalia bíró, aki az alkotmány szövegéhez szorosan ragaszkodik, és konzervatív gondolkodás jellemzi.

Scalia bíró előadásában taglalta a külföldi jog – és nem a nemzetközi jog! – legfelső bírósági joggyakorlatban betöltött szerepét. Mindenekelőtt hangsúlyozta, hogy semmi ellenérzése nincs a külföldi joggal szemben, sőt, korábban összehasonlító jog tárgyat tanított az egyetemen. A nemzetközi jog szerepét kifejezetten jelentősnek és meghatározónak találja a nemzetközi szerződések, az azokat implementáló belső törvények értelmezésénél, illetve magánjogi kollíziós kérdésekben.¹²⁴

¹²³ Michael Stokes Paulsen i.m. 1777. p.

¹²⁴ A. Scalia: International law in American Courts 1-2. p.

Breyer bíró több alkalommal az ellenvélemény táborához tartozik, és összehasonlító elemzésekhez folyamodik. Ezt a tendenciát Scalia élesen elutasítja, mivel szerinte ez a megoldás alkalmatlan az alkotmányszöveg értelmezésére.¹²⁵

Scalia három tényezőhöz kapcsolja a nemzetközi jog alkalmazásának túlzott felerősödését. Az első az „élő alkotmány” elvének követői által folytatott tendencia, melynek során az emberi jogok értelmezésénél kollégáik – más államok bíróinak – megállapításait veszik alapul, ugyanis így könnyebb értelmezni ezt az alapvetően ingoványos jogterületet. Második jelenséggént Scalia bíró kifejti, hogy vannak olyan kérdések – például a szexuális önrendelkezés -, melyekben a társadalom számára nehéz észérveket felhozni, és így a bírák is inkább fordulnak univerzális filozófiai tételek felé. Harmadik szempontnak pedig azt tartja, hogy a bírák úgy érzik, diszkrecionális jogkörük szélesedik általa, hogy a nemzetközi jogot, mint az értelmezés eszközét alkalmazzák. Ez utóbbi kapcsán hozzáteszi Scalia bíró azt is, hogy nem minden esetben követendő példa az európai kontinens, habár a bírák sokszor hivatkoznak az európai joggyakorlatra.¹²⁶

A beszédet végigkövetve, az látszódik, hogy Scalia a nemzetközi jog alkalmazását összemossa a külföldi joggyakorlat, illetve megoldások átvételével. A nemzetközi jog az ő szemében tehát nem különül el más államok jogintézményeitől, és így a nemzetközi jogot az amerikai joggyakorlatba betolakodó területnek tekinti, és véleménye szerint a nemzetközi jog alkalmazása az ítélkező bírákat az amerikai közjogi felfogástól eltérő és káros irányba vezeti.

V.2. Az „*executive agreement*”

A szóban forgó jogintézmény az elnök által, más államokkal megkötött egyezményt jelent; erre vonatkozó hatásköre alkotmányos alapon nyugszik, mivel ő az USA külügyi kapcsolatainak alakítója. Az ilyen ügylet megkötése nem tartozik az Alkotmány nemzetközi szerződés megkötésére vonatkozó rendelkezésének¹²⁷ hatálya alá. Tehát nem az amerikai jog része, és így nem rendelkezik kötőerővel.¹²⁸ 1981-ben a Dames & Moore ügyben¹²⁹ a Bíróság ennek ellenére mégis kimondta, hogy Carter elnök döntése – miszerint

¹²⁵ Printz v. United States, 521 U.S. 898, 1997

¹²⁶ A. Scalia: International law in American Courts 3-5. p.

¹²⁷ Alkotmány II. cikk: 2. § Az elnöknek joga van a Szenátus tanácsa és hozzájárulása alapján nemzetközi szerződések kötésére, feltéve, ha a jelenlevő szenátorok kétharmada ahhoz hozzájárul

¹²⁸ Michael Stokes Paulsen i.m. 1799. p.

¹²⁹ DAMES & MOORE V. REGAN 453. US 654 (1981)

az iráni vagyontárgyak befagyasztását feloldja, és eltörli az iráni állampolgárok ellen folyó magánjogi eljárásokat – elnöki hatáskörébe tartozik, és kötelező erővel rendelkezik.¹³⁰ 2003-ban a Garamendi-ügyben¹³¹ pedig megállapításra került, hogy az *executive agreement* megelőzi a tagállami jogot. Ezt az érvelést próbálta a végrehajtó hatalom felhasználni a már említett Medellín-ügyben is, de amint láthattuk, addigra a Bíróság már egy eltérő álláspontra helyezkedett.¹³²

A jogintézményt – csakúgy, mint a nemzetközi szokásjogot – nem kötelező erejű jognak, hanem külpolitikailag fontos kérdéseknek tekinti Paulsen is.¹³³

Összegzés

Az így leírtak alapján látható, hogy egy nemzeti bírói fórum képes bekapcsolódni a nemzetközi viszonyok alakulásába, főleg akkor, ha olyan meghatározó szervről van szó, mint az amerikai Legfelső Bíróság.

Egyrésről megfigyelhető az amerikai kormányzat támaszkodása a Legfelső Bíróság egyes döntéseire. A jelentős hagyományokkal rendelkező Bírói testület akár 100 évre is visszanyúló megállapításait az amerikai külpolitika napjainkban felhasználja bizonyos cselekményeinek igazolására. Az így felhasznált döntések a nemzetközi jog alkalmazását tagadják meg. Így lehet példaként hozni a nemzetközi jog alkalmazhatóságát kizáró, a Paquete Habana-ügy ellenvéleményére támaszkodó 2002-es Yoo-Delahuntz jelentést. A módszer hasonló alkalmazására kerül sor akkor is, amikor az amerikai külpolitika nem hajlandó engedni a nemzetközi nyomásnak a halálbüntetés eltörlésére vonatkozóan.

Az amerikai gyakorlatban megtalálható kegyetlen bánásmód (guantanamoi foglyokkal szembeni eljárások), illetve a halálbüntetés kérdéséről általános tendenciaként el lehet mondani, hogy a Legfelső Bíróság a legtöbb esetben a kormánynak kíván kedvezni és ezáltal olyan döntéseket hoz, amelyek tovább erősítik az amerikai állam nemzetközi közösségben tanúsított magatartását, illetve adott esetben mentesítik az Egyesült Államokat nemzetközi kötelezettségek megszegése alól.

¹³⁰ Michael Stokes Paulsen i.m. 1801. p.

¹³¹ AMERICAN INSURANCE ASS'N V. GARAMENDI 539. US 396 (2003)

¹³² Michael Stokes Paulsen i.m. 1803. p.

¹³³ Michael Stokes Paulsen i.m. 1816. p.

A nemzetközi szerződésekkel kapcsolatban az aktuálisan fennálló nemzetközi viszonyok függvényében több elv alakult ki. A Bíróság kezdetben a *lex posterior derogat legi priori* elvet, avagy a „*later-in-time*” szabályt alkalmazta, ha az Egyesült Államokat kívánta megvédeni nemzetközi konfliktusoktól. Az állam megerősödésével pedig a „*later-in-time*” doktrína ellentétes alkalmazása került előtérbe. A szabály keletkezése óta a nemzetközi jog viszont kialakította azt az elvet, hogy a nemzetközi jog mindenképp megelőzi a belső jogot, így erre a rendelkezésre mindenképp figyelemmel kell lennie a Bíróságnak további joggyakorlatában.

A nemzetközi szerződések – és így kifejezetten a genfi egyezmények - vonatkozásában, illetve a Nemzetközi Bíróság döntéseinek vizsgálatánál a Legfelső Bíróság általánosan alkalmazott, és legkézenfekvőbb eszköze a belső eljárásjogi szabályokra történő hivatkozás. A belső eljárásjogi szabályokra való hivatkozás így alkalmas arra, hogy az USA magatartása igazolt legyen. Ugyanakkor ezt a tendenciát alkalmazza a Bíróság akkor is, amikor a végrehajtó hatalommal szembe fordul, és a más államokkal szembeni békés kapcsolatok fenntartását szorgalmazza.

A dolgozat témájának fontos aspektusát jelenti Paulsen amerikai professzor álláspontja, amelyben Paulsen számos érvet sorakoztat fel amellet, hogy az Egyesült Államok gyakorlatilag mentes a nemzetközi jog szabályai alól, hiszen az Alkotmány tekinthető az ország legfőbb jogának, és így a nemzetközi jog csak külpolitikailag játszhat szerepet.

A nemzetközi jog szerepe tehát alapvetően sokszor megjelent a Legfelső Bíróság joggyakorlata során. Mégis megfigyelhető, hogy a Bíróság az Egyesült Államok államiságának és történetének kezdeti fázisában kifejezetten a nemzetközi jogot, mint meghatározó jogforrást alkalmazta akár a belső szabályok mellőzésével is. Az utóbbi évtizedekben viszont a Legfelső Bíróság – az USA erős világhatalmi pozíciójára támaszkodva – egyre többször hagyja figyelmen kívül a nemzetközi jog kötelező erejű rendelkezéseit, illetve ezeket a rendelkezéseket saját céljainak megfelelően értelmezi. Ennek során pedig nem korlátozza az sem, hogy bizonyos államokkal, vagy a nemzetközi közösséggel konfliktusba kerül.

Irodalomjegyzék

Felhasznált tanulmányok

1. Anne.Marie Burley: The Alien Tort Statute and the Judiciary Act of 1789: A Badge of Honor
2. David L. Sloss, Michael D. Ramsey, William S. Dodge: The U.S. Supreme Court and International Law: Continuity and Change Abstract
3. David Weissbrodt, Nathaniel H. Nesbitt: The Role of the United States Supreme Court in Interpreting and Developing Humanitarian Law
4. Dr. Tárczy Edit Zsuzsanna: Guantanamo és Genf - Az Amerikai Egyesült Államok terrorizmus elleni harcának problémái
5. H.W.Halleck: International Law; or Rules Regulating the Intercourse of States in Peace and War
6. John O. McGinnis: Sosa and the Derivation of Customary International Law
7. Michael John Garcia: Vienna Convention on Consular Relations: Overview of U.S. Implementation and International Court of Justice (ICJ) Interpretation of Consular Notification Requirements
8. Michael Stokes Paulsen: The Constitutional Power to Interpret International Law
9. Michelle Akerman: Brown v. United States, The Paquete Habana, and the Executive
10. Robert M. Chesney: Disaggregating Deference: The Judicial Power and Executive Treaty Interpretations
11. Russell G. Murphy: Executing the death penalty: international law influences on United States Supreme Court decision-making in capital punishment cases
12. R. L. Buell: The development of the anti-Japanese agitation in the United States
13. Sean D. Murphy: The United States and the International Court of Justice: Coping with Antinomies
14. The Charming Betsy Canon, Separation of Powers and Customary International Law
15. William s. Dodge: Bridging Erie: Customary International Law in the US Legal System after Sosa v. Alvarez-Machain
16. Ronald Dworkin: Miről döntött valójában a bíróság?

Felhasznált jogszabályok

1. ENSZ Alapokmány

2. ENSZ Közgyűlés 2625 (XXV.) sz. határozat (1970)
3. ENSZ Közgyűlés 62/149 sz. határozat
4. Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
5. A Nemzetközi Bíróság Statútuma
6. A konzuli kapcsolatokról szóló 1963-as bécsi egyezmény
7. 1929-es genfi egyezmény
8. Acceptance of Compulsory Jurisdiction of International Court of Justice
9. Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts – az ENSZ Jogi Bizottságának tervezete az államok felelősségéről nemzetközi jogsértés esetén
10. Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with Commentaries – a Jogi Bizottság felelősségi tervezetének Kommentárja
11. Az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya
12. 1987. évi 13. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról Bécsben, 1963. április 24-én elfogadott egyezmény kihirdetéséről

Internetes források

1. <http://www.law.ou.edu/ushistory/paris.shtml>
2. [ügyekhez: http://www.findlaw.com/casecode/supreme.html](http://www.findlaw.com/casecode/supreme.html)
3. <http://www.deathpenaltyinfo.org/documents/FactSheet.pdf>
4. <http://usiraq.procon.org/view.answers.php?questionID=935>
5. <http://www.hrw.org/news/2009/07/24/united-states-ratification-international-human-rights-treaties>

Felhasznált bírósági döntések

I. Az amerikai Legfelső Bíróság felhasznált döntései

1. GEOFFROY V. RIGGS
2. ASAKURA V. CITY OF SEATTLE
3. UNITED STATES V. SCHOONER PEGGY
4. FOSTER & ELAM V. NEILSON
5. UNITED STATES V. SCHOONER PEGGY
6. THE CHEROKEE TOBACCO
7. MEDELLIN v. TEXAS
8. BREARD V. GREENE

9. FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY ET AL V. UNITED STATES ET AL.
10. SANCHEZ-LLAMAS V. OREGON
11. LEAL GARCIA V. TEXAS
12. TALBOT V. JANSEN
13. GLASS V. THE BETSEY
14. THE ANTELOPE
15. THE PAQUETE HABANA
16. BROWN V. UNITED STATES
17. BANCO NACIONAL DE CUBA V. SABBATINO
18. SOSA V. ALVAREZ-MACHAIN
19. LAWRENCE V, TEXAS
20. ROPER V. SIMMONS
21. EX PARTE QUIRIN
22. IN RE YAMASHITA
23. JOHNSON v. EISENTRAGER
24. HAMDAN V. RUSMFELD
25. RUMSFELD V. PADILLA
26. RASUL V. BUSH
27. BOUMEDINE V. BUSH
28. DAMES & MOORE. V. REGAN
29. AMERICAN INSURANCE ASS'N V. GARAMENDI

II. A Nemzetközi Bíróság felhasznált döntései

1. Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area
2. Case Concerning the Vienna Convention on Consular Relations
3. Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua
4. Case Concerning Avena and other Mexican Nationals

III. Az Állandó Nemzetközi Bíróság felhasznált döntése

S.S. „Wimbledon”

Nyilvánosan tartott beszéd

A. Scalia: International law in American Courts